

บทบาทอาสาสมัครตำรวจบ้านในกระบวนการยุติธรรมชุมชน

ณัฐนิชา วัชระ¹

วันได้รับบทความ: 12 กุมภาพันธ์ 2565 วันแก้ไข: 1 พฤศจิกายน 2565 วันยอมรับเผยแพร่: 10 พฤศจิกายน 2565

บทคัดย่อ

อาชญากรรมคือผลผลิตที่เกิดจากการขยายตัวของชุมชนเมือง เมื่อก่อนนั้นผู้คนมีวิถีชีวิตแบบเรียบง่ายพึ่งพาอาศัยซึ่งกันและกัน ในขณะที่สื่อสังคมออนไลน์เข้ามามีบทบาทอย่างมากในการใช้ชีวิตของคนในยุคปัจจุบัน ส่งผลให้ความสัมพันธ์ของคนในชุมชนอ่อนแอลง สอดคล้องกับแนวคิดของทฤษฎี Collective Efficacy ที่อธิบายไว้ว่า หากคนในสังคมขาดการเกาะเกี่ยวเหนียวแน่น หรือขาดการช่วยเหลือเกื้อกูลกัน และขาดความไว้วางใจซึ่งกันและกัน ก็อาจจะส่งผลให้การควบคุมสังคมอ่อนแอลง การมีส่วนร่วมของคนในชุมชนและการอบรมสั่งสอนคนในชุมชนคือกุญแจสำคัญที่จะนำไปสู่อัตราการเกิดอาชญากรรมที่ลดลง เมื่อปัญหาของอาชญากรรมเริ่มต้นมาจากสังคมและคนในสังคม การส่งเสริมให้คนในสังคมเข้ามามีส่วนร่วมในการแก้ไขหรือป้องกันปัญหาอาชญากรรม จึงเป็นทางออกที่ถูกต้อง ดังนั้นภาครัฐควรจะต้องสนับสนุนให้เกิดขึ้นอย่างต่อเนื่อง ในความพยายามนี้ร่วมกับอาสาสมัครในชุมชน องค์กรตำรวจ และหน่วยงานปกครองส่วนท้องถิ่น ในการช่วยเหลือให้คนในชุมชนได้รับความยุติธรรมและได้รับการปฏิบัติอย่างเท่าเทียมกัน ด้วยเหตุผลนี้เองการเปิดโอกาสให้มีอาสาสมัครตำรวจบ้านได้เข้าร่วมปฏิบัติงานด้านป้องกันปราบปรามอาชญากรรม จึงถือได้ว่าเป็นการสร้างเครือข่ายยุติธรรมชุมชน เมื่อคนในชุมชนรู้จักการให้กลับคืนสู่สังคมที่พวกเขา กำลังอาศัยอยู่ และใช้เวลาส่วนตัวเพื่อพัฒนาคุณภาพชีวิตของคนในชุมชนด้วยตนเอง และยังช่วยคนในชุมชนติดต่อประสานงานร่วมกับหน่วยงานของภาครัฐต่าง ๆ สะท้อนให้เห็นถึงความมุ่งมั่นที่แท้จริงในการพัฒนาชุมชน วัตถุประสงค์หลักของการศึกษาค้นคว้าครั้งนี้คือ เพื่อศึกษาบทบาทของอาสาสมัครตำรวจบ้านกับการมีส่วนร่วมในกระบวนการยุติธรรมชุมชน รวมถึงเพื่อเสนอแนะแนวทางในการเพิ่มประสิทธิภาพในการปฏิบัติหน้าที่ของอาสาสมัครตำรวจบ้าน

คำสำคัญ: อาสาสมัครตำรวจบ้าน ยุติธรรมชุมชน การป้องกันและปราบปรามอาชญากรรม

¹ นักวิชาการอิสระ (ผู้ประพันธ์บทความ)

Police Volunteers with the Roles in Community Justice

Natnicha Watchara¹

Received: February 12, 2022 Revised: November 1, 2022 Accepted: November 10, 2022

Abstract

Crime is a product of urbanization. In the previous days, everyone had a simple life and mutually depended on each other. While social media plays a major role in this new way of modern lives; consequently, it can lead to the weak relationship. According to the Collective Efficacy Theory explains that if people lack cohesion, or collaboration, and trust; therefore, it might tend to weaken the social control. Public involvement and cultivation are main keys towards lowering crime rates. When the problems of crime are contributed by society and people in society, encouraging the public participation in crime solving, or crime prevention is a step in the right direction. Thus, The government should continually lead in this effort along with volunteers in community , police organization and department of local administration in assisting local people in a fair and equitable manner. As this reason ,establishing the police volunteer chances in crime prevention is to build the community justice network. When community members give back to the community in which they live and volunteer their time to develop the lives of their neighbors and assist other members to contact with the government agencies, it displays a genuine commitment to community growth. The objectives of this study are to study about the roles of police volunteer in community justice, and to recommend ways to improve working performance of the police volunteers.

Keywords: Police Volunteer, Community Justice, Crime Prevention

---

¹ Independent Scholar (Corresponding Author)

บทนำ (Introduction)

ปัญหาอาชญากรรมถือได้ว่าเป็นปัญหาที่หลายประเทศทั่วโลก ไม่สามารถแก้ไขให้หมดไปได้อย่างถาวร เนื่องจากด้วยหลายปัจจัย ไม่ว่าจะเป็นการเปลี่ยนแปลงทางด้านเศรษฐกิจ สังคม การเมือง และวัฒนธรรม ซึ่งล้วนแล้วแต่ส่งผลกระทบต่อความเป็นอยู่ของประชาชน และนำมาซึ่งปัญหาการกระทำความผิดในรูปแบบต่าง ๆ เพื่อความอยู่รอด ยิ่งชุมชนใดได้รับความเจริญจากการขยายตัวของชุมชนเมืองมากเท่าไร คนในชุมชนนั้น ก็จะมีพฤติกรรมที่เห็นแก่ตัวสูง ด้วยว่าต่างคนต่างดิ้นรนที่จะแข่งขันกัน เพื่อให้ไปถึงเป้าหมายที่ตนเองต้องการและเพื่อให้เป็นที่ยอมรับของคนในสังคมนั้น ๆ เมื่อความสัมพันธ์ของคนในชุมชนเกิดการแบ่งแยก จึงทำให้ความแน่นแฟ้นของคนในชุมชนอ่อนแอลง และนำมาซึ่งปัญหาการก่ออาชญากรรมนั่นเอง

เป็นที่ทราบกันดีว่าเจ้าหน้าที่ตำรวจ มีหน้าที่หลักในการป้องกันและปราบปรามอาชญากรรมอันเป็นหน้าที่ที่ได้รับมอบหมายตามกฎหมาย อย่างไรก็ตาม การปฏิบัติหน้าที่ของเจ้าหน้าที่ตำรวจจะประสบความสำเร็จไปด้วยดีไม่ได้ หากไม่ได้รับความร่วมมือ ร่วมใจ จากประชาชนในท้องที่ ดังนั้น สำนักงานตำรวจแห่งชาติจึงได้นำหลักการของโครงการอาสาสมัครตำรวจบ้านมาประยุกต์ใช้ในประเทศไทย เพื่อให้เกิดความเป็นหนึ่งเดียวในการร่วมมือกันระหว่างภาครัฐกับประชาชนในส่วนของ การป้องกันและปราบปรามปัญหาอาชญากรรม แน่นนอนว่าความสมัครสมานสามัคคีของคนในชุมชน ถือได้ว่าเป็นเกาะในการป้องกันปัญหาการก่ออาชญากรรมในพื้นที่นั้น ๆ ให้ลดน้อยลง อีกทั้งยังเป็นการช่วยสานความสัมพันธ์ที่ดีงามระหว่างเจ้าหน้าที่ของรัฐกับคนในชุมชน

จากการศึกษาวิจัยของต่างประเทศพบว่า กลุ่มคดีเกี่ยวกับการประทุษร้ายต่อทรัพย์สินและกลุ่มอาชญากรรมรุนแรง มีจำนวนที่ลดน้อยลงอย่างเห็นได้ชัดในพื้นที่ที่มีการก่ออาชญากรรมสูง เนื่องจากมีการนำหลักการของโครงการอาสาสมัครตำรวจบ้านเข้าไปปรับใช้ (Connell and colleagues, 2008) อีกทั้งจากผลการศึกษาของ Ren and colleagues (2005) พบว่า อาสาสมัครตำรวจบ้านที่เข้าร่วมปฏิบัติงานด้านการป้องกันปราบปรามอาชญากรรมในชุมชน แสดงให้เห็นถึงความมั่นใจในการปฏิบัติหน้าที่ของเจ้าหน้าที่ตำรวจที่มีเพิ่มมากขึ้น และเพิ่มความมั่นใจในการรักษาความปลอดภัยในส่วนรวมให้กับเจ้าหน้าที่ตำรวจ

อย่างไรก็ตาม เจ้าหน้าที่ตำรวจต้องรู้จักวิธีการสื่อสารกับคนในชุมชนอย่างเหมาะสม เพื่อแสดงถึงการปฏิบัติหน้าที่ด้วยความชอบธรรมของเจ้าหน้าที่ตำรวจสู่สายตาของประชาชนที่ได้สัมผัส เมื่อคนในชุมชนได้เห็นการใช้อำนาจของเจ้าหน้าที่ตำรวจอย่างเป็นธรรม ทำให้คนในชุมชนอยากที่จะพูดคุยและทำงานร่วมกับเจ้าหน้าที่ตำรวจมากขึ้น ฉะนั้น เจ้าหน้าที่ตำรวจสามารถช่วยให้การทำงานภายในองค์กรเกิดการเปลี่ยนแปลงได้ โดยจำเป็นที่จะต้องอาศัยความร่วมมือของประชาชนในการสมัครใจเข้าร่วมเป็นอาสาสมัครตำรวจบ้าน (Crowl, 2017)

นอกจากนี้ การดึงประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมในการรักษาความสงบเรียบร้อยภายในชุมชน เป็นการส่งเสริมให้ประชาชนในท้องถิ่นและชุมชนได้มีโอกาสในการมีส่วนร่วมของกิจการตำรวจตามความเหมาะสมและความต้องการของแต่ละพื้นที่ ดังนั้น อาสาสมัครตำรวจบ้านจึงมีบทบาทต่อการปฏิบัติหน้าที่ในส่วนของการช่วยยุติธรรมชุมชน โดยมีการขับเคลื่อนชุมชนให้เป็นหุ้นส่วนในการดำเนินการควบคุมปัญหาอาชญากรรม

ในแต่ละพื้นที่ภายใต้การดูแลของภาครัฐ อีกทั้ง ยุติธรรมชุมชนประกอบด้วยองค์ประกอบสำคัญสามประการ คือ มุ่งเน้นกิจกรรมด้านป้องกันและปราบปรามอาชญากรรมในชุมชน เป็นการทำงานโดยคนในชุมชนเพื่อชุมชน และเกิดความเป็นหุ้นส่วนกันระหว่างภาครัฐกับประชาชน สอดคล้องกับงานวิจัยของต่างประเทศที่ค้นพบว่า อาสาสมัครตำรวจบ้านได้รับความพึงพอใจในการปฏิบัติหน้าที่ค่อนข้างสูง ประกอบกับการสร้างทัศนคติที่ดีต่อคนในชุมชนมากกว่าเจ้าหน้าที่ตำรวจ (Pelfrey, 2004) นอกจากนี้ จากผลการศึกษาของ Dobrin (2017) พบว่า การที่ประชาชนเข้าร่วมเป็นอาสาสมัครตำรวจบ้านนั้น มีประโยชน์ในด้านการช่วยสนับสนุนด้านงบประมาณ บุคลากร และการเสริมสร้างกลยุทธ์ต่าง ๆ ให้กับองค์กรตำรวจ รวมทั้งอาสาสมัครตำรวจบ้านยังเป็นผู้ช่วยที่ดีในการสนับสนุนการปฏิบัติหน้าที่ของเจ้าหน้าที่ตำรวจ และข้อดีของการมีอาสาสมัครตำรวจบ้านคือช่วยเสริมสร้างความปลอดภัยหรือความมั่นคงให้กับทุกสังคมทั่วโลก

ดังนั้น ผู้เขียนบทความเรื่องนี้จึงเห็นว่า การแก้ไขปัญหาอาชญากรรมให้มีประสิทธิภาพ จำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้องแก้ไขให้ตรงจุด ด้วยการอาศัยความร่วมมือร่วมใจจากคนในชุมชน ซึ่งเป็นผู้ที่ได้รับผลกระทบนั้นโดยตรง วัตถุประสงค์หลักของการเขียนบทความเชิงวิชาการเรื่องนี้คือ เพื่อศึกษาบทบาทของอาสาสมัครตำรวจบ้านกับการมีส่วนร่วมในกระบวนการยุติธรรมชุมชน รวมถึงเพื่อเสนอแนะแนวทางในการเพิ่มประสิทธิภาพในการปฏิบัติหน้าที่ของอาสาสมัครตำรวจบ้าน

ความหมายของอาสาสมัครตำรวจบ้าน

เมื่อปัญหาอาชญากรรมในชุมชนมีเพิ่มมากขึ้น ก็ย่อมส่งผลถึงประสิทธิภาพในการดูแลรักษาความสงบเรียบร้อยให้กับประชาชนของเจ้าหน้าที่ตำรวจ ซึ่งมีกำลังพลน้อยกว่า ไม่อาจที่จะรับมือกับกับปัญหาอาชญากรรม ที่เกิดขึ้นได้เองเพียงลำพังหน่วยงานเดียว ดังนั้นการอาศัยความร่วมมือจากประชาชนหรือคนในชุมชนให้มีส่วนร่วมในกิจการของตำรวจในการป้องกันและปราบปรามการกระทำความผิดทางอาญา จึงเป็นสิ่งสำคัญในการที่จะช่วยให้การปฏิบัติหน้าที่ตามภารกิจหลักของตำรวจคือการรักษาความสงบเรียบร้อยในสังคมตรงตามเป้าหมายที่ต้องการได้

การมีส่วนร่วมของภาคประชาชนในกิจการตำรวจ จึงเป็นสิ่งที่ต้องมีการส่งเสริมและสนับสนุนให้เกิดประสิทธิภาพมากขึ้น ดังนั้นสำนักงานตำรวจแห่งชาติ ซึ่งเป็นหน่วยงานที่ทำหน้าที่รักษาความสงบเรียบร้อยตลอดจนถึงการป้องกันและปราบปรามปัญหาอาชญากรรมต่าง ๆ ในสังคม จึงอาศัยความตามพระราชบัญญัติตำรวจแห่งชาติ พ.ศ.2547 มาตรา 7 ที่ได้กำหนดให้สำนักงานตำรวจแห่งชาติส่งเสริมให้ท้องถิ่นและชุมชน มีส่วนร่วมในกิจการตำรวจในการป้องกันและปราบปรามการกระทำความผิดทางอาญา รักษาความสงบเรียบร้อยและความปลอดภัยของประชาชนตามความเหมาะสม และความต้องการของแต่ละพื้นที่ ทั้งนี้ การดำเนินการมีส่วนร่วมให้เป็นไปตามหลักเกณฑ์และวิธีการที่ ก.ต.ช. กำหนด และมาตรา 11(4) (“พระราชบัญญัติตำรวจแห่งชาติ พ.ศ.2547”, 14 กุมภาพันธ์ 2547) ราชกิจจานุเบกษา, เล่ม 121 ตอนที่ 18 ก,น.3-4.) ออกเป็นระเบียบสำนักงานตำรวจแห่งชาติ ว่าด้วยการส่งเสริมให้ประชาชน ชุมชนท้องถิ่นและ

องค์กรมีส่วนร่วมในกิจการตำรวจ พ.ศ.2551 ซึ่งตามระเบียบนี้ ได้ให้ความหมายของอาสาสมัครตำรวจบ้านตามความใน ข้อ 4 ว่า

“อาสาสมัครตำรวจบ้าน” หมายความว่า แนวร่วมประชาชนที่เข้ามามีส่วนร่วมในกิจการตำรวจ ลักษณะปฏิบัติการ เพื่อรักษาความสงบเรียบร้อยและป้องกันปราบปรามอาชญากรรม (“ระเบียบสำนักงานตำรวจแห่งชาติว่าด้วยการส่งเสริมให้ประชาชน ชุมชน ท้องถิ่นและองค์กรมีส่วนร่วมในกิจการตำรวจ พ.ศ. 2551” (3 มีนาคม 2551) ราชกิจจานุเบกษา, เล่ม 125 ตอนพิเศษ 45 ง)

ดังนั้นกล่าวได้โดยสรุปความหมายของ อาสาสมัครตำรวจ ก็คือ คนในชุมชน หมู่บ้าน ที่สมัครใจเข้ามาทำงานในกิจการของตำรวจ เพื่อช่วยเหลือเจ้าพนักงานตำรวจในการการปฏิบัติงานเพื่อรักษาความสงบเรียบร้อยในชุมชนและป้องกันปัญหาอาชญากรรมที่จะเกิดขึ้นในชุมชนนั่นเอง

ที่มาของอาสาสมัครตำรวจบ้านในต่างประเทศ

อาสาสมัครตำรวจบ้าน เป็นแนวความคิดที่มาจาก เซอร์ โรเบิร์ต พิล ผู้ซึ่งได้ชื่อว่าเป็นบิดาของตำรวจและผู้ก่อตั้งตำรวจแห่งมหานครลอนดอนหรือสกอตแลนด์ยาร์ดของประเทศไทย โดยเซอร์ โรเบิร์ต พิล ได้กล่าวไว้ว่า “ตำรวจคือประชาชน ประชาชนคือตำรวจ” (The Police are the public and the public are the police) ซึ่งแนวคิดและหลักการทำงานของอาสาสมัครตำรวจบ้านคือ “ตำรวจผู้รับใช้ชุมชน” ซึ่งถือเป็นแนว คิดการทำงานแบบใหม่ของตำรวจ ที่ต้องอาศัยความร่วมมือจากประชาชน โดยการดึงเอาประชาชนเข้ามามีส่วนร่วม ในกิจการของตำรวจ แตกต่างจากสมัยก่อนที่มีเพียงแค่ตำรวจสายตรวจที่ทำหน้าที่ป้องกันเหตุร้ายและตำรวจสืบสวนจับกุมผู้กระทำผิด สหรัฐอเมริกาจึงได้นำแนวคิดดังกล่าวมาใช้จัดตั้งเป็นตำรวจชุมชนขึ้นอย่างเป็นทางการ เพื่อป้องกันและแก้ไขปัญหาอาชญากรรมในชุมชนแออัด ตั้งแต่ปี ค.ศ.1970 หรือ พ.ศ.2513 นับแต่นั้นได้มีการนำแนวคิดตำรวจชุมชนไปใช้เป็นหลักในการปฏิบัติงานในการป้องกันและแก้ไขปัญหาอาชญากรรม ต่อมาแนวคิดเรื่องตำรวจชุมชนได้ถูกนำไปใช้ทั่วสหรัฐอเมริกาตั้งแต่ปี ค.ศ.1990 (พ.ศ.2533) โดยปัจจุบันหลักการตำรวจชุมชนมีการนำไปใช้ โดยมีการปรับเปลี่ยนกลยุทธ์ที่ต้องใช้เทคนิคหรือผ่านโครงการในการแก้ไขปัญหา ซึ่งต้องมีการปรับปรุงรูปแบบการปฏิบัติงานของตำรวจชุมชนให้เหมาะสมกับพื้นที่หรือชุมชน สหรัฐอเมริกาได้นำแนวคิดตำรวจชุมชนมาใช้จัดตั้งเป็นทีมตำรวจ (Team Policing) กลุ่มเพื่อนบ้าน เตือนภัย (Neighborhood Watch) การตรวจและหยุดหาข่าว (Walk and Talk) ซึ่งการปฏิบัติงานของตำรวจมีความแตกต่างกันในรายละเอียดของแต่ละโครงการ โดยการปฏิบัติงานของตำรวจชุมชนในสหรัฐอเมริกา ดำเนินการโดยรัฐบาลกลาง ระดับมลรัฐ และระดับท้องถิ่น มีตำรวจของเมืองชิคาโก ซึ่งเป็นเมืองศูนย์กลางการค้า เป็นตัวอย่างในการปฏิบัติงาน ซึ่งการปฏิบัติงานของกรมตำรวจเมืองชิคาโก (The Chicago Alternative Policing Strategy (CAPS) ได้แบ่งพื้นที่ออกเป็น 25 เขต ตามสถานีตำรวจและมีจำนวน 281 เขตตรวจ แต่ละเขตตรวจ จะมีตำรวจประจำเขตตรวจ โดยในปี ค.ศ.1993 (พ.ศ. 2536) มีการปฏิบัติงานของตำรวจชุมชนเพียง 5 สถานีตำรวจ และอีกสองปีต่อมาได้มีการขยายงาน

ตำรวจชุมชนครบทุกสถานีตำรวจ ซึ่งตำรวจชุมชนของกรมตำรวจชิคาโก (The Chicago Alternative Policing Strategy (CAPS) ได้กำหนดแนวทางการปฏิบัติงาน ดังนี้

1. การควบคุมปัญหาอาชญากรรม จะมุ่งเน้นไปที่การป้องกันอาชญากรรมและแก้ไขปัญหของชุมชน รวมถึงการบังคับใช้กฎหมายอย่างเป็นธรรม โดยเมื่อเกิดเหตุขึ้น ตำรวจจะเข้าไปถึงพื้นที่อย่างรวดเร็ว
2. เจ้าหน้าที่ตำรวจ ต้องปฏิบัติหน้าที่ประจำเขตตรวจของตนเองอย่างต่อเนื่องเพื่อสร้างความคุ้นเคยกับคนในชุมชน
3. การเข้าร่วมทำงานกับประชาชนในชุมชน แต่ละชุมชนต้องมีคณะกรรมการที่ปรึกษาประจำชุมชน (Community Advisory Committee) เพื่อผลักดันให้มีการร่วมมือกันระหว่างตำรวจกับชุมชนเพื่อพัฒนาแผนการป้องกันอาชญากรรมในชุมชน
4. ต้องมีการจัดทำแผนปฏิบัติการระดับเขตตรวจและกำหนดขอบเขตในการทำงานเฉพาะในเขตตรวจเท่านั้น เพื่อเน้นการทำงานร่วมกันระหว่างประชาชนในชุมชนกับตำรวจ
5. มีการประสานความร่วมมือกับหน่วยงานอื่น ๆ ซึ่งอยู่ในความรับผิดชอบเพื่อแก้ไขปัญหาสภาพแวดล้อม เช่น กรมตำรวจชิคาโก ต้องประสานความร่วมมือกับหน่วยงานรัฐบาลท้องถิ่นเพื่อแก้ไขปัญหาเรื่องบ้านที่ถูกทิ้งร้าง เรื่องไฟฟ้า เรื่องทางเท้า การระบายน้ำ เป็นต้น
6. ต้องจัดให้มีหลักสูตรการฝึกอบรมตามหลักปรัชญาและแนวคิดของตำรวจชุมชน รวมถึงแนวทางการแก้ไขปัญหาอาชญากรรมของชุมชน
7. การวิเคราะห์ปัญหาอาชญากรรมต้องทำการเก็บข้อมูลและนำมาวิเคราะห์ถึงปัญหาอาชญากรรม เช่น แนวโน้ม ที่เกิดอาชญากรรม จุดเสี่ยงภัย แผนที่อาชญากรรม เพื่อวางแนวทางในการแก้ไข ปัญหา จากนั้นจึงทำการเผยแพร่ ให้หน่วยงานอื่น ๆ ทราบต่อไป
8. จัดให้มีการประชุมและสัมมนากลุ่ม โดยให้ส่งจดหมายติดต่อกับประชาชนในชุมชนเพื่อเผยแพร่ข้อมูลให้ประชาชนในชุมชนรับทราบ
9. กำหนดให้มีการประเมินผลสำเร็จของโครงการที่ได้ก่อตั้งขึ้นในชุมชน
10. กำหนดให้มีการประชุมวางแผนปฏิบัติการ เพื่อพัฒนาให้โครงการต่าง ๆ ที่จัดขึ้นให้มีประสิทธิภาพและสามารถนำไปใช้ในเขตตรวจอื่น ๆ ทั่วเมืองชิคาโก (สุณีย์ กัลป์ยะจิตร และคณะ, 2559, น. 31-33)

การนำหลักการสำคัญของอาสาสมัครตำรวจบ้านมาใช้ในประเทศไทย

หลักการทำงานของอาสาสมัครตำรวจบ้านนั้น มุ่งเน้นไปที่การแก้ไขปัญหาในเชิงกลยุทธ์ โดยมีเป้าหมาย เพื่อป้องกันและควบคุมอาชญากรรม ลดภัยอันตรายที่เกิดขึ้นของชุมชนและลดความไม่เรียบร้อยของชุมชน โดยหลักการเป็นทั้งปรัชญาและแนวทางปฏิบัติงานของตำรวจสมัยใหม่ ซึ่งมีหลักการใหญ่ ๆ อยู่ 2 ประการ คือ

1.) ดำรงเป็นหุ้นส่วนกับประชาชน ในการเข้าถึงพื้นที่หรือเกาะติดพื้นที่

2.) ดำรงต้องเป็นผู้ริเริ่มและร่วมมือกับหน่วยงานอื่น ๆ เพื่อแก้ไขปัญหาที่เป็นต้นเหตุของการเกิดอาชญากรรมและแก้ไขความไม่เป็นระเบียบในชุมชน

จากหลักการสำคัญของตำรวจชุมชนทั้ง 2 ประการ ได้เกิดเป็นแนวคิดหลักในการปฏิบัติงานของตำรวจสมัยใหม่อีก 10 ประการ คือ

1. การนำหลักการตำรวจชุมชนมาเป็นแนวคิดหรือยุทธศาสตร์หลักในการทำงาน (Core Strategy) ที่ตำรวจทุกคนต้องใช้เป็นหลักในการทำงาน เริ่มตั้งแต่หัวหน้าหน่วยหรือผู้บังคับบัญชาทุกระดับชั้นจนถึงตำรวจทุกฝ่าย

2. หลักการกระจายอำนาจ (Decentralized) ด้วยตำรวจต้องทำงานใกล้ชิด กับคนในชุมชน เช่น ตำรวจสายตรวจ ตำบลดหรือตำรวจสายตรวจที่รับผิดชอบพื้นที่ ตำรวจจึงต้องมีอำนาจหรือได้รับอำนาจในการตัดสินใจในการแก้ไขปัญหาต่าง ๆ ร่วมกับชุมชน

3. หลักการกระจายความรับผิดชอบให้ตำรวจในแต่ละพื้นที่ (Fixed Geographic & Accountability) คือให้ตำรวจรับผิดชอบงานในพื้นที่จนชาวบ้านให้ความคุ้นเคย และไว้วางใจไม่เหินห่างตำรวจเป็นคนแปลกหน้าของชุมชน

4. หลักการใช้ความร่วมมือของประชาชนและอาสาสมัคร (Volunteers) คือหากชุมชนใดมีการจัดตั้งอาสาสมัคร ไว้แล้ว ให้ตำรวจเข้าไปประสานงาน แต่หากชุมชนใดยังไม่มีอาสาสมัครให้ตำรวจเข้าไปจัดตั้ง เพื่อเชิญชวนให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมช่วยเหลืองานป้องกันอาชญากรรม เช่น อาสาสมัครจราจร อาสาสมัครป้องกันภัยฝ่ายพลเรือน (อพปร.) และลูกเสือชาวบ้าน เป็นต้น

5. หลักการใช้ผู้สนับสนุน (Enhancer) โดยตำรวจต้องหาคือความร่วมมือในการสนับสนุนงานของตำรวจ จากคนในพื้นที่ ไม่เฉพาะแต่งานป้องกันอาชญากรรมเท่านั้น แต่ต้องแสวงหาการสนับสนุนจากการใช้ทรัพยากรในการปฏิบัติงานของชุมชนมาช่วยเหลืองานตำรวจ เช่น การให้ประชาชนเป็นอาสาสมัครแจ้งข่าวเว็บไซต์ลามก การให้ประชาชนเป็นอาสาสมัครช่วยรับโทรศัพท์ที่ศูนย์วิทยุ การให้ประชาชนเป็นอาสาสมัครลงข้อมูลจำนวนคดี การจัดคณะกรรมการหาทุนช่วยเหลือเหยื่ออาชญากรรม หรือรับการสนับสนุนงบประมาณจากชุมชนหรือท้องถิ่นเพื่อช่วยเหลืองานตำรวจด้านต่าง ๆ

6. หลักการบังคับใช้กฎหมาย ถือเป็นเครื่องมือสำคัญในการแก้ไขปัญหาชุมชน (Law Enforcement) ซึ่งงานของตำรวจชุมชนยังถือว่า การสืบสวนจับกุมคนร้ายเป็นเครื่องมือที่สำคัญในการแก้ไขปัญหาอาชญากรรม โดยการจับกุมผู้กระทำผิดถือเป็นการแก้ไขปัญหาในอันดับแรก แต่อย่างไรก็ตามตำรวจก็มีหน้าที่ในการรักษาสมดุลระหว่างการบังคับใช้กฎหมายกับความร่วมมือ ในการแก้ไขต้นเหตุของปัญหาอาชญากรรมหรือความไม่เป็นระเบียบของชุมชนด้วย

7. หลักการเน้นป้องกันอาชญากรรมมากกว่ารอให้เกิดเหตุ (Proactive Crime Prevention) คือตำรวจชุมชน มีภาระกิจหน้าที่มุ่งเน้นไปยังการป้องกันเหตุมากกว่าการรอให้เกิดเหตุอาชญากรรมขึ้น การ

ปฏิบัติหน้าที่หรือกิจกรรมส่วนใหญ่ของตำรวจที่ทำงานร่วมกับชุมชน คือ การสนับสนุนให้ชุมชนมีความเข้มแข็งในการป้องกันอาชญากรรม โดยใช้เทคนิคในการแก้ไขปัญหา การควบคุมอาชญากรรมจากสภาพแวดล้อม เช่น การจัดระบบเพื่อนบ้านเตือนภัย หรือการจัดสายตรวจของคนในชุมชน โดยมีเป้าหมายมุ่งป้องกันภัยจากปัญหาอาชญากรรมของคนในชุมชน

8. หลักการใช้เทคนิคในการแก้ไขปัญหา (Problem Solving) โดยตำรวจและคนในชุมชน รวมถึงหน่วยงานอื่น ๆ ต้องทำงานประสานกัน เพื่อให้เห็นถึงต้นเหตุของปัญหาอาชญากรรมที่เกิดขึ้นในชุมชน (Scanning) แล้วจึงนำไปวิเคราะห์สาเหตุของปัญหาที่เกิดขึ้น (Analysis) จากนั้นจึงหาแนวทางการแก้ไขปัญหา (Response) เมื่อดำเนินการแก้ไขปัญหาแล้วจึงประเมินผล (Assessment) ซึ่งเทคนิคดังกล่าวนี้ต้องกระทำโดยความร่วมมือระหว่างตำรวจกับชุมชน

9. การเป็นหุ้นส่วนและสร้างความร่วมมือระหว่างตำรวจและชุมชน (Partnership) เพื่อให้คนในชุมชนเป็นหุ้นส่วนของตำรวจในการให้ความร่วมมือในป้องกันปัญหาอาชญากรรมหรือปัญหาความไม่เป็นระเบียบในชุมชน โดยตำรวจและคนในชุมชนต้องร่วมมือกันอย่างใกล้ชิด

10. ตำรวจต้องบูรณาการการทำงานกับหน่วยงานอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้องด้วย (Integration) ในการบังคับใช้กฎหมายหรือแก้ไขปัญหาที่เกี่ยวข้องกับการป้องกันปัญหาอาชญากรรม โดยเฉพาะต้นเหตุของปัญหาไม่ใช่ทำหน้าที่เพียงแค่เพียงการจับกุมคนร้ายเท่านั้น (เกษียร วรศิริ และคณะ, 2550, น. 15-17)

วิวัฒนาการของอาสาสมัครตำรวจบ้านในประเทศไทย

อาสาสมัครตำรวจบ้านของประเทศไทยนั้น มีการพัฒนารูปแบบวิธีการและการปฏิบัติงานมาตั้งแต่ยุคที่กรมตำรวจ ยังขึ้นอยู่กับสังกัดกระทรวงมหาดไทย โดยในระยะแรกเริ่มนั้น การปฏิบัติงานที่เกี่ยวข้องกับชุมชนจะเรียกกันว่า “งานมวลชนสัมพันธ์” โดยตำรวจตระเวนชายแดน (ตชด.) ถือได้ว่าเป็นหน่วยงานแรกๆ ที่เข้ามาดำเนินการและปฏิบัติงาน ในช่วงระหว่าง พ.ศ. 2520-2523 ซึ่งงานมวลชนสัมพันธ์จะเน้นหนักไปยังงานด้านจิตวิทยามวลชน เพื่อเข้าถึงคนในพื้นที่ เนื่องจากในช่วงเวลานั้น ลัทธิคอมมิวนิสต์ต้องการแผ่อิทธิพลเข้ามาในพื้นที่ตามชนบทของประเทศไทย

ดังนั้นเพื่อเป็นการต่อสู้กับลัทธิคอมมิวนิสต์ที่กำลังจะแผ่อิทธิพลเข้าสู่ประเทศไทย ตำรวจตระเวนชายแดน จึงได้รับมอบหมายภารกิจให้เข้าไปสร้างปฏิสัมพันธ์กับคนในพื้นที่ต่าง ๆ ที่ห่างไกลเป็นพื้นที่จุดเสี่ยงของการเข้ามาของลัทธิคอมมิวนิสต์ เพื่อแสวงหาความร่วมมือจากคนในพื้นที่นั้น ๆ และที่สำคัญคือการนำประชาชน คนในพื้นที่เหล่านั้นมาเป็นแนวร่วมกับรัฐ ซึ่งการดำเนินการในช่วงเวลาดังกล่าวนี้ จะมีระบบขั้นตอน และมีการปฏิบัติงานที่ชัดเจน มีวัตถุประสงค์คือเพื่อปฏิบัติการทางจิตวิทยาและเพื่อความมั่นคงของชาติเป็นหลักและนอกจากนั้นยังมีการปลูกฝังอุดมการณ์ รักชาติให้แก่คนในพื้นที่ด้วย ซึ่งรูปแบบการเข้าไปปฏิบัติงานในพื้นที่ของตำรวจตระเวนชายแดนนั้น จะเน้นไปที่การให้ความช่วยเหลือประชาชน ซึ่งอยู่ในพื้นที่ห่างไกลในด้านการการศึกษาการรักษาพยาบาล

โดยการดำเนินงานมวลชนสัมพันธ์ มีลักษณะที่แตกต่างจากงานชุมชนสัมพันธ์ โดยงานชุมชนสัมพันธ์

หมายถึงเพื่อให้คนหรือกลุ่มคนในสังคมหรือชุมชนต่าง ๆ เกิดการรวมตัวกันหรือมีความสัมพันธ์ผูกพันเกี่ยวข้องต่อกันในการร่วมมือสนับสนุนภารกิจของตำรวจ ทำให้ตำรวจมีปฏิสัมพันธ์อันดีกับคนในชุมชน โดยงานชุมชนสัมพันธ์จะมุ่งเน้นให้ตำรวจเข้าไปสร้างการมีส่วนร่วมกับคนในชุมชน มุ่งเน้นไปยังสาเหตุที่ทำให้เกิดปัญหาอาชญากรรมในชุมชน ซึ่งแนวคิดอาสาสมัครตำรวจบ้านของประเทศไทยนั้น ได้รับความสนใจอย่างจริงจังจากนักวิชาการตำรวจ เนื่องจากว่านักวิชาการซึ่งจบการศึกษาจากต่างประเทศ ได้นำแนวคิดอาสาสมัครตำรวจบ้านเข้ามาเผยแพร่ และต่อมาช่วงปี พ.ศ. 2538 ทางโรงเรียนนายร้อยตำรวจได้ส่งอาจารย์ไปศึกษาดูงานเรื่อง “ตำรวจชุมชน Community Policing” ที่มหาวิทยาลัยมิชิแกน สเตท สหรัฐอเมริกา แต่ว่าแนวคิดเรื่องอาสาสมัครตำรวจบ้านก็ยังคงไม่แพร่หลายมากนักและความรู้เรื่องอาสาสมัครตำรวจบ้านยังคงอยู่ในวงแคบและมีแค่เพียงแค่วงการตำรวจเท่านั้น

ต่อมากรมตำรวจของไทย ได้มีการดำเนินการปฏิบัติงานในชุมชนต่าง ๆ โดยใช้ชื่อโครงการว่า “ตำรวจชุมชนสัมพันธ์” และได้มีจัดทำแผนกรมตำรวจแม่บท ฉบับที่ 1 (พ.ศ. 2530-2534) และในแผนกระทรวงมหาดไทยแม่บท ฉบับที่ 4 (พ.ศ. 2530-2534) ได้นำแนวคิดของ “งานมวลชนสัมพันธ์” เข้ามาผนวกกับ “ตำรวจชุมชนสัมพันธ์” โดยกรมตำรวจได้พิจารณาแล้วเห็นว่างานมวลชนสัมพันธ์และตำรวจชุมชนสัมพันธ์ นั้น มีความสอดคล้องกัน เป็นการส่งเสริมและสนับสนุนกลุ่มคนและประชาชนในชุมชน ซึ่งเป็นกลุ่มเป้าหมายที่กรมตำรวจต้องเข้าไปปฏิบัติงานเพื่อสร้างความร่วมมือและมีปฏิสัมพันธ์อันดีระหว่างประชาชนในพื้นที่กับตำรวจ ซึ่งหลักการนี้ ได้บรรจุอยู่ในแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 6 (พ.ศ. 2530-2534) โดยทุกฝ่ายต่างได้ให้ความเห็นชอบในการดำเนินการตามโครงการนี้ตั้งแต่ พ.ศ. 2531 โดยถือเป็นนโยบายที่สำคัญของกรมตำรวจตลอดมาประเทศไทยซึ่งปกครองในระบอบประชาธิปไตยและมีความก้าวหน้าในเรื่องส่งเสริมการมีส่วนร่วมของประชาชนพอสมควร โดยหลักการนี้ได้มีกำหนดไว้ในกฎหมายสูงสุดของประเทศ คือ กฎหมายรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2540 ซึ่งบัญญัติไว้ในมาตรา 76 ว่ารัฐต้องส่งเสริมสนับสนุนการมีส่วนร่วม ของประชาชนในการกำหนดนโยบาย การตัดสินใจทางการเมือง การวางแผนพัฒนาเศรษฐกิจ สังคมและการเมือง รวมทั้งการตรวจสอบการใช้อำนาจรัฐทุกระดับ หลักการที่จะให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมนั้น ในระดับนโยบายก็มีการดำเนินการมาอย่างต่อเนื่อง และรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2550 ยังมีบทบัญญัติ หมวด 5 ว่าด้วยแนวนโยบายพื้นฐานแห่งรัฐ ส่วนที่ 10 แนวนโยบายด้านการมีส่วนร่วม ของประชาชนซึ่งกำหนดให้รัฐต้องดำเนินการตามแนวนโยบายด้านการมีส่วนร่วมของประชาชนไว้ในมาตรา 87 คือ

1. ส่งเสริมให้ประชาชนมีส่วนร่วมในการกำหนดนโยบายและวางแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมทั้งในระดับชาติและระดับท้องถิ่น
2. ส่งเสริมสนับสนุนการมีส่วนร่วมของประชาชน ในการตัดสินใจทางการเมือง การวางแผนพัฒนาทางเศรษฐกิจและสังคม รวมทั้งการจัดทำบริการสาธารณะ
3. ส่งเสริมและสนับสนุนการมีส่วนร่วมของประชาชน ในการตรวจสอบการใช้อำนาจรัฐทุกระดับในรูปแบบองค์กรทางวิชาชีพหรือตามสาขาอาชีพที่หลากหลายหรือรูปแบบอื่น

4. ส่งเสริมให้ประชาชนมีความเข้มแข็งในทางการเมืองและจัดให้มีกฎหมายจัดตั้งกองทุนพัฒนาการเมืองภาคพลเมือง

5. ส่งเสริมและให้การศึกษาแก่ประชาชนเกี่ยวกับการพัฒนาการเมืองและการปกครองระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข รวมทั้งสนับสนุนให้ประชาชนได้ใช้สิทธิเลือกตั้งโดยชอบโดยรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2560 ฉบับซึ่งบังคับใช้อยู่ในปัจจุบันนี้ ได้มีการพูดถึงการมีส่วนร่วมของประชาชนไว้ตามแนวนโยบายแห่งรัฐ มาตรา 78 ว่า “รัฐพึงส่งเสริมให้ประชาชนและชุมชนมีความรู้ความเข้าใจที่ถูกต้องเกี่ยวกับการปกครองระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข และมีส่วนร่วมในการพัฒนาประเทศด้านต่าง ๆ การจัดทำบริการสาธารณะทั้งในระดับชาติและระดับท้องถิ่น การตรวจสอบการใช้อำนาจรัฐ การต่อต้านการทุจริตและประพฤติมิชอบ รวมตลอดทั้งการตัดสินใจทางการเมืองและการอื่นใดที่อาจมีผลกระทบต่อประชาชนหรือชุมชน”

ในส่วนที่เกี่ยวข้องกับการส่งเสริมการมีส่วนร่วมของประชาชนในกิจการของตำรวจ ในการป้องกันและปราบปรามการกระทำความผิดทางอาญานั้น สำนักงานตำรวจแห่งชาติได้มีการออกระเบียบและคำสั่งรวม 4 ฉบับ คือ

1. ระเบียบ ก.ต.ช. ว่าด้วยหลักเกณฑ์และวิธีการส่งเสริมให้ท้องถิ่นและชุมชนมีส่วนร่วมในกิจการตำรวจ พ.ศ. 2549 ได้กำหนดลักษณะการมีส่วนร่วมในกิจการตำรวจ โดยมีสาระสำคัญ คือ

1) การให้คนในชุมชนได้มีส่วนร่วมในการคิดและศึกษาถึงสาเหตุของปัญหาต่าง ๆ ที่เกิดขึ้น ตลอดจนความต้องการของคนในท้องถิ่นและชุมชน

2) การให้คนในชุมชนมีส่วนร่วมในการคิดและตัดสินใจ ต่อการดำเนินกิจกรรมต่าง ๆ ที่ใช้เพื่อการแก้ไขและลดปัญหาของท้องถิ่นและชุมชน

3) การให้คนในชุมชนได้มีส่วนร่วมในการปฏิบัติหรือการให้ความร่วมมือตามกิจกรรมที่จัดทำขึ้น เพื่อลด และแก้ไขปัญหาของท้องถิ่นและชุมชน

4) การให้มีส่วนร่วมในการตรวจสอบและติดตามการดำเนินกิจกรรม

5) การมีส่วนร่วมในการเสนอแนะและปรับปรุง

อีกทั้งท้องถิ่นและชุมชนจะมีส่วนร่วมในกิจการตำรวจ ซึ่งประกอบไปด้วย ด้านการป้องกันและปราบปรามอาชญากรรม ด้านการรักษา ความสงบเรียบร้อยและรักษาความปลอดภัยของประชาชน ด้านการป้องกันและปราบปรามยาเสพติด ด้านการจราจร ด้านการดูแลสาธารณะสมบัติ ด้านการพัฒนาคุณภาพชีวิตของประชาชนในท้องถิ่น ตามระเบียบนี้ด้วย

2. ระเบียบสำนักงานตำรวจแห่งชาติ ว่าด้วยการส่งเสริมให้ประชาชน ชุมชน ท้องถิ่นและองค์กร มีส่วนร่วมในกิจการตำรวจ พ.ศ. 2551 มีวัตถุประสงค์ คือ

1) ส่งเสริมและสนับสนุนเพื่อการมีส่วนร่วมของคนใน ชุมชน ท้องถิ่น ในกิจการของตำรวจ

2) กำหนดและยกระดับการมีส่วนร่วมต่าง ๆ เพื่อให้เป็นรูปแบบและมาตรฐาน

เดียวกันทั่วประเทศ โดยมีรูปแบบตามสิ่งที่เกิดขึ้น

3) เพื่อให้การมีส่วนร่วมแต่ละรูปแบบถูกต้อง โดยต้องมีกฎหมาย ระเบียบและข้อบังคับ

4) การมีส่วนร่วมของส่วนต่าง ๆ ให้ดำเนินการเป็นเครือข่าย เพื่อสามารถสนับสนุนกัน ได้อย่างมีประสิทธิภาพ ทั้งสามรูปแบบ

5) เพื่อนำรูปแบบและมาตรฐานที่กำหนดไว้ ไปปรับใช้ตามเหมาะสมกับสถานitäรวจนั้น ๆ โดยตามระเบียบกำหนดให้มีการทำกิจกรรมเพื่อลดและแก้ไขปัญหาของท้องถิ่นและชุมชนไว้ 3 ลักษณะคือการมีส่วนร่วมของประชาชนทั่วไป เครือข่ายชุมชนลักษณะปฏิบัติการและเครือข่ายชุมชนลักษณะแนวร่วม

3. คำสั่งสำนักงานตำรวจแห่งชาติ ที่ 513/2554 ลงวันที่ 23 สิงหาคม 2554 ได้มีการเปลี่ยนแปลง ระบบการบริหารงานตำรวจใหม่ โดยกำหนดให้มีคณะกรรมการนโยบายตำรวจแห่งชาติ (ก.ต.ช.) เป็นองค์กรที่กำหนดนโยบายการบริหารงานตำรวจ โดยให้สำนักงานตำรวจแห่งชาติและหน่วยงานในสังกัดเป็นองค์กร ที่นำนโยบาย ไปปฏิบัติให้บรรลุผล และมีคณะกรรมการตรวจสอบและติดตามการบริหารงานตำรวจทุกระดับ คือ กรุงเทพมหานคร (กต.ตร.กทม.) ต่างจังหวัด (กต.ตร.จังหวัด) และสถานีตำรวจ (กต.ตร.สน. และ กต.ตร.สภ.) ทำหน้าที่ช่วย ก.ต.ช. ในการตรวจสอบ ติดตามและประเมินผล การปฏิบัติงานตามนโยบาย คณะกรรมการนโยบายตำรวจแห่งชาติ (ก.ต.ช.) ของข้าราชการตำรวจในแต่ละเขตพื้นที่ โดยคุณสมบัติ อำนาจ และหน้าที่นั้นให้ไปตามที่กำหนดไว้ในระเบียบคณะกรรมการนโยบายตำรวจแห่งชาติ (ก.ต.ช.) ว่าด้วยหลักเกณฑ์และวิธีการส่งเสริม ให้ท้องถิ่นและชุมชนมีส่วนร่วมในกิจการตำรวจ พ.ศ. 2549

โดยคำสั่งของสำนักงานตำรวจแห่งชาติ ที่ 513/2554 ลงวันที่ 23 สิงหาคม 2554 ได้กำหนดให้มีโครงการตำรวจชุมชนขึ้น เนื่องจากมีหลักการที่ว่าการรักษาความสงบเรียบร้อยและการป้องกันปราบปรามอาชญากรรม ซึ่งเป็นภารกิจหลักของตำรวจ แต่การที่จะดำเนินการได้อย่างมีประสิทธิภาพนั้น ตำรวจไม่สามารถ ที่จะดำเนินการได้เพียงลำพัง ต้องอาศัยความร่วมมือจากประชาชนหรือชุมชน โดยจะต้องเข้าไปดำเนินการเสริมสร้างแนวความคิดการมีส่วนร่วมของประชาชนและสนับสนุนช่วยเหลือในการจัดตั้งองค์กรชุมชนหรือประชาคมเพื่อความร่วมมือในการป้องกันอาชญากรรม ซึ่งตำรวจจะทำหน้าที่เป็นที่ปรึกษาและผู้ประสานงาน (ประพนธ์ สหพัฒนา และคณะ, 2559, น. 15-20)

4. ระเบียบ ก.ต.ช. ว่าด้วยหลักเกณฑ์และวิธีการจัดการบริหาร การปฏิบัติงานด้านป้องกันและปราบปรามการกระทำความผิดทางอาญา การรักษาความสงบเรียบร้อย และการรักษาความปลอดภัยของประชาชนให้เหมาะสมกับความต้องการของแต่ละท้องถิ่นและชุมชน พ.ศ. 2559 เพื่อให้การป้องกันและปราบปรามการกระทำความผิดทางอาญา การรักษาความสงบ เรียบร้อย การรักษาความปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สินของประชาชน ซึ่งเป็นภารกิจของสำนักงานตำรวจแห่งชาติ มีประสิทธิภาพและเหมาะสมกับความต้องการของแต่ละท้องถิ่นและชุมชนมากขึ้น องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นและองค์กรภาคเอกชนสามารถเข้า

ร่วมในกิจการของตำรวจการดำเนินงานของสำนักงานตำรวจแห่งชาติ มีนโยบายสนับสนุนการปฏิบัติงานของตำรวจชุมชน

วิธีการและขั้นตอนการรับสมัครและฝึกอบรมอาสาสมัครตำรวจบ้าน

“อาสาสมัครตำรวจบ้าน” ตามระเบียบสำนักงานตำรวจแห่งชาติว่าด้วยการส่งเสริมให้ประชาชน ชุมชน ท้องถิ่นและองค์กรมีส่วนร่วมในกิจการตำรวจ พ.ศ.2551 ให้ความหมายว่า แนวร่วมประชาชนที่เข้ามามีส่วนร่วม ในกิจการตำรวจลักษณะปฏิบัติการ เพื่อรักษาความสงบเรียบร้อยและป้องกันปราบปรามอาชญากรรม จึงเห็นได้ว่าการส่งเสริมให้ประชาชนและท้องถิ่นมีส่วนร่วมในกิจการของตำรวจนั้น แนวร่วมที่สำคัญก็คือประชาชนคนในพื้นที่หรือชุมชนนั้น ๆ ที่ทางสำนักงานตำรวจแห่งชาติต้องมีการริเริ่ม ชักนำ หรือผลักดัน กลุ่มเป้าหมายอัน ได้แก่ ประชาชนทั่วไป ผู้นำหรือกรรมการชุมชนนักเรียน นิสิต นักศึกษา พนักงานรัฐวิสาหกิจ พนักงานรักษาความปลอดภัยเอกชน ผู้ขับขี่รถยนต์สาธารณะและผู้ขับขี่รถจักรยานยนต์รับจ้าง ที่พักอาศัยอยู่ในเขตพื้นที่ของสถานีตำรวจหรือประกอบอาชีพในพื้นที่สถานีตำรวจ ที่สมัครใจพร้อมที่จะเข้าร่วมกิจกรรมของตำรวจเพื่อป้องกันชุมชน ท้องถิ่นของตนให้ปราศจากอาชญากรรมและยาเสพติด ให้เข้ามามีส่วนรวมในกิจกรรมของตำรวจ ในลักษณะที่ เป็นเครือข่ายชุมชนลักษณะปฏิบัติการที่มีลักษณะการเปิดเผย แสดงตัว มีการกำหนดให้แต่งเครื่องแบบอีกทั้งยังมีบัตรประจำตัวสมาชิกและรหัสสมาชิกอย่างชัดเจน หรือเครือข่ายลักษณะแนวร่วมที่ไม่ต้องการเปิดเผยตัวไม่ต้องการกำหนดให้แต่งเครื่องแบบ จะมีหรือไม่มีบัตรประจำตัวสมาชิกและรหัสสมาชิก ดังนั้นกลุ่มคนซึ่งมีถิ่นพำนักหรืออาศัยอยู่ร่วมกันในชุมชน ท้องถิ่น เหล่านี้ก็คือแนวร่วมประชาชนที่จะต้องดึงเข้ามามีส่วนร่วมในกิจการของตำรวจในลักษณะปฏิบัติการเพื่อช่วยเจ้าพนักงานตำรวจในการรักษาความสงบเรียบร้อยและป้องกันอาชญากรรม ซึ่งวิธีการและขั้นตอนการคัดเลือกบุคคลที่จะเข้ามาเป็นอาสาสมัครตำรวจบ้าน ตามตามระเบียบสำนักงานตำรวจแห่งชาติว่าด้วยการส่งเสริมให้ประชาชน ชุมชน ท้องถิ่นและองค์กรมีส่วนร่วมในกิจการตำรวจ พ.ศ.2551 ข้อ 8 ว่าด้วยเรื่องเครือข่ายชุมชนลักษณะปฏิบัติการ (4) ได้กำหนดวิธีและขั้นตอนการดำเนินงานไว้ ดังนี้

1. ให้สถานีตำรวจร่วมกับองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น กำหนด ผู้นำบ้าน ผู้นำชุมชน คัดเลือกบุคคลที่สมัครใจเป็นสมาชิกอาสาสมัครตำรวจบ้าน โดยการคัดเลือกสมาชิกหมู่บ้านละ 5 – 10 คน
2. ให้สถานีตำรวจจัดทำโครงการฝึกอบรมความรู้ทั้งภาคทฤษฎีและภาคปฏิบัติ
3. ให้หัวหน้าสถานีมอบวุฒิบัตรและบัตรประจำตัวแก่อาสาสมัครตำรวจบ้านที่ผ่านการฝึกอบรมทั้งภาคทฤษฎีและภาคปฏิบัติแล้ว พร้อมทั้งออกคำสั่งแต่งตั้งเป็นผู้ช่วยเหลือเจ้าพนักงานตำรวจ
4. ให้สถานีตำรวจจัดฝึกทบทวนในเชิงปฏิบัติการแก่สมาชิกอาสาสมัครตำรวจบ้าน ปีละ 1 ครั้ง และชักชวนการปฏิบัติอย่างต่อเนื่อง เพื่อเป็นผู้ช่วยเหลือเจ้าพนักงาน
5. ให้สถานีตำรวจจัดทำรายงานผลการปฏิบัติงานและอุปสรรคปัญหาข้อขัดข้องทุก 6 เดือน

เมื่อชุมชนได้บุคคลผู้ที่อาสาสมัครใจเข้ามาเพื่อร่วมในกิจการของตำรวจเพื่อเป็นอาสาสมัครตำรวจบ้านแล้วก็จะ ต้องมีการพิจารณาคัดเลือก โดยมีหลักเกณฑ์การคัดเลือกอาสาสมัครตำรวจบ้านตามความในข้อที่ 13 ว่าด้วยเรื่องเกณฑ์การคัดเลือกสมาชิกของระเบียบสำนักงานตำรวจแห่งชาติว่าด้วยการส่งเสริมให้ประชาชน ชุมชน ท้องถิ่นและองค์กรมีส่วนร่วมในกิจการตำรวจ พ.ศ.2551 ดังนี้

1. เป็นผู้เลื่อมใสในการปกครองในระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุขตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทยด้วยความบริสุทธิ์ใจ
2. เป็นผู้มิมีภูมิลาเนาหรือถิ่นที่อยู่ประจำเขตพื้นที่สถานีตำรวจ
3. เป็นผู้ที่มีสัญชาติไทยและมีอายุไม่ต่ำกว่า 20 ปีบริบูรณ์ หรือชาวต่างชาติที่สมรสกับคนไทยและมีถิ่นที่อยู่อาศัยอันเป็นปกติในเขตพื้นที่สถานีตำรวจ
4. เป็นผู้ที่มีความประพฤติดี มีอาชีพมั่นคง
5. ไม่เป็นผู้บกพร่องในทางศีลธรรมอันดีหรือมีพฤติกรรมอันควรสงสัยว่าพัวพันเกี่ยวข้องกับการทำผิดกฎหมายหรือมีอิทธิพลสร้างความเดือดร้อนแก่ประชาชนหรือก่อให้เกิดความเสียหายต่อสังคมส่วนรวม
6. ได้รับการรับรองจากบุคคลที่เชื่อถือได้หรือตำรวจรวม 3 คน เป็นผู้มีความประพฤติเรียบร้อยและเชื่อถือได้
7. เป็นผู้ที่มีมนุษยสัมพันธ์ที่ดี ได้รับการยกย่องหรือเป็นที่นับถือของประชาชนในพื้นที่หมู่บ้าน ชุมชน ท้องถิ่น
8. สมัครใจและมีความตั้งใจที่จะมีส่วนร่วมในการช่วยเหลือชุมชน ท้องถิ่น

เมื่อการเข้ามามีส่วนร่วมในกิจการตำรวจลักษณะปฏิบัติการเพื่อรักษาความสงบเรียบร้อยและป้องกันปราบปรามอาชญากรรมของอาสาสมัครตำรวจบ้านนั้น เป็นการส่งเสริม ริเริ่ม และชักนำให้ประชาชน คนในชุมชนที่สมัครใจเข้ามาร่วมเป็นผู้ช่วยเหลือเจ้าพนักงานในการปฏิบัติงาน ประชาชนที่สมัครใจเหล่านั้น อาจยัง ไม่มีความรู้ความเข้าใจในเรื่องที่จำเป็นต้องใช้ในการปฏิบัติงานเพื่อช่วยเหลือเจ้าพนักงานตำรวจ ดังนั้นการฝึกอบรมจึงมีความสำคัญ โดยตามระเบียบสำนักงานตำรวจแห่งชาติว่าด้วยการส่งเสริมให้ประชาชน ชุมชน ท้องถิ่นและองค์กรมีส่วนร่วมในกิจการตำรวจ พ.ศ.2551 ข้อที่ 14 ว่าด้วยการฝึกอบรมอาสาสมัครตำรวจบ้าน กำหนดให้มีการฝึกอบรมบุคคลที่จะเข้ามาเป็นอาสาสมัครตำรวจบ้าน ซึ่งเป็นการฝึกอบรมทั้งทางภาคทฤษฎีและภาคปฏิบัติ โดย

1. ให้สถานีตำรวจจัดทำแผนการฝึกอบรมบุคคลผู้สมัครใจเป็นอาสาสมัคร ตำรวจบ้านเข้ารับการฝึกอบรม ณ ศูนย์ฝึกอบรมหรือสถานที่ที่เหมาะสม ระยะเวลาการฝึกอบรมจำนวน 2 วัน หรือตามความเหมาะสม
2. ให้กองบังคับการตำรวจนครบาล ตำรวจภูธรจังหวัดสนับสนุนวิทยากรจากหน่วยงานภายในและภายนอกสำนักงานตำรวจแห่งชาติ
3. หัวข้อวิชา แบ่งออกเป็นภาคทฤษฎีและภาคปฏิบัติ โดยเลือกวิชาให้เหมาะสมกับสภาพพื้นที่ ได้แก่

ภาคทฤษฎี

1. การป้องกันและแก้ไขปัญหาคาการก่อวินาศกรรมและความไม่สงบเรียบร้อยในสังคม จำนวน 2 ชั่วโมง ได้แก่ ความสำคัญของปัญหาความไม่สงบเรียบร้อยในสังคม ปัญหาคาการก่อวินาศกรรมและการจลาจล ปัญหาอาชญากรรม และแนวทางการแก้ไขปัญหาคา เป็นต้น
2. การช่วยเหลือและสงเคราะห์ผู้ประสบภัย จำนวน 3 ชั่วโมง ได้แก่ หลักการสงเคราะห์ผู้ประสบภัย ระเบียบและหลักเกณฑ์การให้การช่วยเหลือและสงเคราะห์ผู้ประสบภัย เป็นต้น
3. ความรู้เกี่ยวกับกฎหมายเบื้องต้น จำนวน 3 ชั่วโมง
4. ภาควิชาการตำรวจ วิชาทหาร การบรรเทาสาธารณภัย จำนวน 2 ชั่วโมง
5. ความรู้เกี่ยวกับการกู้ภัยเบื้องต้น จำนวน 2 ชั่วโมง ได้แก่ การค้นหาผู้ประสบภัยและช่วยชีวิต การช่วยเหลือผู้ประสบภัยจากสถานที่สูง เป็นต้น
6. ความรู้เกี่ยวกับยาเสพติดและผู้มีอิทธิพล จำนวน 2 ชั่วโมง ได้แก่ สถานการณ์เกี่ยวกับยาเสพติด ประเภทและพิษยาเสพติด มาตรการแก้ไขปัญหายาเสพติด มาตรการปราบปรามผู้มีอิทธิพล เป็นต้น
7. เทคนิคการสังเกตจดจำ จำนวน 2 ชั่วโมง
8. ความรู้ทั่วไป จำนวน 2 ชั่วโมง ได้แก่ การประสานการปฏิบัติ และการแจ้งข้อมูลข่าวสารให้กับเจ้าหน้าที่ตำรวจในพื้นที่ การให้บริการและอำนวยความสะดวกด้านการจราจร การร่วมปฏิบัติกับกำนัน ผู้ใหญ่บ้าน ไก่ลเกลี่ยกรณข้อพิพาทเบื้องต้นในเขตพื้นที่ และการปฏิบัติตามนโยบายของหัวหน้าสถานีตำรวจที่มอบหมายให้ปฏิบัติ เป็นต้น

ภาคปฏิบัติ

อันได้แก่ ฝึกยุทธวิธีตำรวจ ฝึกตะบอง ทดสอบกำลังใจ (โรยตัว, โดดหอ) การต่อสู้ป้องกันตัว เป็นต้น

ขอบเขตอำนาจหน้าที่ของอาสาสมัครตำรวจบ้าน

ตามระเบียบสำนักงานตำรวจแห่งชาติว่าด้วยการส่งเสริมให้ประชาชน ชุมชน ท้องถิ่นและองค์กร มีส่วนร่วมในกิจการตำรวจ พ.ศ.2551 ข้อที่ 12 มีเรื่องกฎหมาย ระเบียบรองรับการดำเนินการของอาสาสมัครตำรวจบ้านไว้ คือ

1. ให้ใช้ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาในเรื่องอำนาจการจับกุมกรณีความผิดซึ่งหน้า ในฐานะราษฎรคนหนึ่ง
2. พระราชบัญญัติสงเคราะห์ผู้ประสบภัย เนื่องจากการช่วยเหลือราชการการปฏิบัติงานของชาติ หรือการปฏิบัติหน้าที่มนุษยธรรม พ.ศ. 2543

เมื่อการปฏิบัติงานร่วมกับเจ้าพนักงานตำรวจของอาสาสมัครตำรวจบ้านนั้น มีกฎหมายและระเบียบรองรับการทำหน้าที่ไว้อย่างชัดเจน โดยอำนาจตามกฎหมาย ให้นำเอาประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความ

อาญาในเรื่องการจับกุม กรณีความผิดซึ่งหน้าและความผิดที่ได้ระบุไว้ในบัญชีแนบท้ายของประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา โดยทำหน้าที่เป็นผู้ช่วยเหลือเจ้าพนักงานตำรวจ ฉะนั้นขอบเขตการปฏิบัติหน้าที่ของอาสาสมัครตำรวจโดยหลัก ๆ แล้ว คือเป็นผู้ช่วยเหลือเจ้าพนักงานในการปฏิบัติหน้าที่ให้งานบรรลุเป้าหมาย ตามวัตถุประสงค์เมื่อได้รับการแต่งตั้งแล้ว ให้อาสาสมัครตำรวจบ้านจะอยู่ปฏิบัติหน้าที่ได้คราวละ 2 ปี โดยอาจได้รับการแต่งตั้งใหม่ได้อีกและจะพ้นจากหน้าที่ ตามระเบียบสำนักงานตำรวจแห่งชาติด้วยการส่งเสริมให้ประชาชน ชุมชน ท้องถิ่นและองค์กรมีส่วนร่วมในกิจการตำรวจ พ.ศ.2551 ข้อที่ 13 เกณฑ์การคัดเลือกสมาชิก/การปฏิบัติหน้าที่และการฟื้นฟูสภาพ เมื่อ

1. ขาดคุณสมบัติอย่างใดอย่างหนึ่ง ตามเกณฑ์การคัดเลือกที่ระบุไว้
2. ลาออก
3. ครบกำหนดการอยู่ปฏิบัติหน้าที่
4. ตาย
5. หัวหน้าสถานีตำรวจมีคำสั่งซึ่งมีผลทำให้พ้นจากหน้าที่ โดยให้ถือคะแนนเสียงข้างมากของ

กต.ตร.สถานีตำรวจ

แนวคิดทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกับอาสาสมัครตำรวจบ้าน

จากกรณีในข่าวตัวอย่างที่สถานีตำรวจนครบาลโชคชัย ได้เปิดโอกาสให้ประชาชนเข้ามาเป็นอาสาสมัครตำรวจบ้านหรือโฮมการ์ด โดยทั่วไปแล้วอาสาสมัครตำรวจบ้านจะมุ่งเน้นการฝึกเป็นแนวร่วมพลเมืองดี แจ่มเฝ้าแสบความเคลื่อนไหวเกี่ยวกับคนร้ายให้กับตำรวจได้ทราบ เพื่อเป็นการป้องกันเหตุที่กำลังจะเกิดขึ้น แต่ในส่วนของโฮมการ์ดสายตรวจประชาชน ทางสถานีตำรวจนครบาลโชคชัยจะเปิดอบรมพิเศษให้ ซึ่งมีลักษณะคล้ายกับการฝึกอบรมตำรวจ เช่น การฝึกจัดระเบียบแถวในส่วนของภารกิจหลักของโฮมการ์ดนั้น จะมีการแบ่งเวรออกตรวจตราพื้นที่ในแต่ละวัน วันละ 5 ชุด ประกอบด้วยตำรวจสายตรวจ 2 นาย และอาสาสมัครตำรวจ 10 คน ซึ่งมีตำรวจยศร้อยตำรวจเอก 1 นาย และตำรวจยศร้อยตำรวจโท 2 นาย สลับกันเพื่อนำตรวจพื้นที่ โดยจะมีการออกตรวจร่วมกันตั้งแต่เวลา 17.00 น. – 21.00 น. และต้องมีการเน้นย้ำว่าในการออกตรวจต้องมีนายตำรวจในการนำตรวจพื้นที่ทุกครั้ง และในหนึ่งสัปดาห์จะมีการออกตรวจตราไม่น้อยกว่า 4 ครั้ง แน่แน่นอนว่าการดูแลพื้นที่ของสถานีตำรวจนครบาลโชคชัย ซึ่งมีพื้นที่ค่อนข้างกว้าง และมีอาชญากรรมหลากหลายรูปแบบ ดังนั้นการดึงประชาชนเข้ามามีส่วนร่วม จึงเป็นเครื่องมือสำคัญในการยับยั้งป้องกันปัญหาอาชญากรรมได้ดี (เดลินิวส์, 2562)

จากการปฏิบัติหน้าที่ของอาสาสมัครตำรวจบ้านในพื้นที่โชคชัยที่กล่าวมาในข้างต้น สอดคล้องกับแนวคิดเกี่ยวกับทฤษฎีการยับยั้งป้องกัน (Deterrence theory) ได้กล่าวไว้ว่า ความแน่นอนสามารถเพิ่มประสิทธิภาพในการนำตัวผู้กระทำผิดมาลงโทษได้ และเป็นการเพิ่มโอกาสในการถูกจับกุมให้มากขึ้น ซึ่งเฉพาะกำลังของเจ้าหน้าที่ตำรวจนั้นมีจำนวนไม่เพียงพอเมื่อเปรียบเทียบกับจำนวนอาชญากรรมที่เกิดขึ้นในแต่ละพื้นที่ ดังนั้นการดึงประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมในการป้องกันปราบปรามอาชญากรรมในพื้นที่นั้น ๆ จึงเป็นการ

เพิ่มโอกาสให้ภารกิจของเจ้าหน้าที่ตำรวจบรรลุเป้าหมายไปได้อย่างมีประสิทธิภาพ อีกทั้งยังสามารถนำเอาแนวคิดนี้มาใช้ในการศึกษาอาสาศาสตร์ตำรวจบ้านกับบทบาทในกระบวนการยุติธรรมชุมชน ในส่วนของการช่วยเหลือเจ้าหน้าที่ตำรวจ ในเรื่องของการสอดส่องดูแลความสงบเรียบร้อยภายในชุมชน การหาเบาะแสในการจับกุมคนร้าย การเข้าไปถึงยังจุดเกิดเหตุให้ทันท่วงที การร่วมระดมกำลังกวาดล้างอาชญากรรมในพื้นที่ รวมถึงความรู้เบื้องต้นเกี่ยวกับกฎหมายที่อาสาศาสตร์ตำรวจบ้านสามารถแนะนำความรู้ในการรักษาสิทธิให้กับคนในชุมชนได้ทราบ

นอกจากนี้ การที่ประชาชนได้ทำงานเป็นหุ้นส่วนกับภาครัฐ ยังส่งผลให้เกิดเกราะป้องกันการก่ออาชญากรรมที่ดี สอดคล้องกับแนวคิดของทฤษฎีปกติวิสัย (Routine activity theory) ได้อธิบายไว้ว่า อาชญากรรมจะเกิดขึ้นก็ต่อเมื่อมีองค์ประกอบสามประการนี้ คือ ผู้ที่จะกระทำความผิด เหยื่อที่เหมาะสม และการขาดการคุ้มครองหรือป้องกันที่ดีในชีวิตและทรัพย์สิน ด้วยเหตุผลนี้เองการลดความน่าสนใจของเป้าหมายให้น้อยลง ด้วยการเพิ่มมาตรการการคุ้มครองที่ดี ถือได้ว่าเป็นการป้องกันการเกิดอาชญากรรมที่ดี และทำให้อาชญากรรมไม่กล้าลงมือก่ออาชญากรรม ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดเกี่ยวกับการขาดการคุ้มครองที่ดี ที่สะท้อนให้เห็นว่า หากชุมชนใดมีการคุ้มครองที่ดีเพียงพอ ไม่ว่าจะเป็นการมีสายตรวจยามรักษาการณ์ กล้องวงจรปิด ไฟฟ้าส่องสว่างตลอดทาง หรือคนในชุมชนช่วยกันดูแลรักษาความสงบเรียบร้อยภายในชุมชน ซึ่งล้วนแล้วแต่เป็นการสร้างเกราะป้องกันการก่ออาชญากรรมที่ดีได้ ดังนั้นการเข้ามามีส่วนร่วมในการเป็นอาสาศาสตร์ตำรวจบ้านของคนในชุมชน จึงเป็นหนึ่งในการสร้างภูมิคุ้มกันที่ดีให้กับคนในชุมชนนั้น ๆ อีกทั้งยังสามารถนำแนวคิดเกี่ยวกับการขาดการคุ้มครองที่ดีมาปรับใช้ในการศึกษาอาสาศาสตร์ตำรวจบ้านกับบทบาทในยุติธรรมชุมชน ในเรื่องของการสร้างกำลังพลอาสาศาสตร์ตำรวจบ้านให้มีมากขึ้น รวมถึงอุปกรณ์ในการลาดตระเวนหรือในการทำกิจกรรมต่าง ๆ ร่วมกับคนในชุมชน ด้วยการสนับสนุนงบประมาณที่เพียงพอ และให้มีอาสาศาสตร์ตำรวจบ้านมีการฝึกอบรมอย่างต่อเนื่องสม่ำเสมอ

บทบาทหน้าที่ของอาสาศาสตร์ตำรวจบ้านในกระบวนการยุติธรรมชุมชน

แนวคิดเรื่อง “ยุติธรรมชุมชน” หรือ “Community Justice” นี้ นั้น เป็นแนวคิดใหม่สำหรับประเทศไทยที่คุ้นเคยกับระบบการอำนวยความยุติธรรมที่รัฐต้องเป็นฝ่ายดำเนินการให้ มาเป็นเวลาร้อยกว่าปี นับแต่มีการเปลี่ยนระบบกฎหมายพระธรรมศาสตร์หรือที่เรียกกันว่ากฎหมายตราสามดวง ที่เราใช้มาตั้งแต่สมัยอยุธยาเป็นระบบกฎหมายแบบฝั่งยุโรป โดยแนวคิดที่มากับกฎหมายแบบของยุโรป โดยเฉพาะในส่วนของกฎหมายอาญาที่ถือว่าประชาชนนั้นเป็นเพียงผู้ร้องขอ โดยรัฐจะเป็นผู้อำนวยความยุติธรรมให้ฝ่ายเดียวเท่านั้น ประชาชนไม่มีส่วนร่วมในกระบวนการยุติธรรมอย่างใดทั้งสิ้น และด้วยแนวคิดนี้อยู่มาเป็นเวลาร้อยกว่าปี ทำให้ทุกฝ่ายยอมรับและเชื่อในแนวคิดดังกล่าวนี้ ซึ่งแนวคิดกระบวนการยุติธรรมนี้ ยังไม่อาจที่จะป้องกันและแก้ไขปัญหาได้อย่างแท้จริง (ศูนย์ยุติธรรมชุมชนเมืองโยธอร์, 2559)

การอำนวยความยุติธรรมในประเทศไทยนั้น เป็นภารกิจหลักที่สำคัญของกระทรวงยุติธรรม ที่ต้องดำเนินการให้เกิดกับประชาชนในทุกพื้นที่ในทุกระดับ เพื่อสร้างความเป็นธรรมและสร้างความสุขขึ้น

ในสังคม แต่หากภารกิจดังกล่าวนี้กระทรวงยุติธรรม อันเป็นหน่วยงานของรัฐต้องรับผิดชอบดำเนินการ แต่เพียงฝ่ายเดียวคงไม่สามารถบรรลุต่อผลสำเร็จได้อย่างยั่งยืน เพราะความสำเร็จอันเป็นหัวใจหลักของการอำนวยความยุติธรรมนั้น อยู่ที่ประชาชนคนในชุมชน ซึ่งเป็นผู้ที่ประสบพบเจอกับปัญหา มีส่วนได้เสียโดยตรงกับความยุติธรรม ความเป็นธรรม ความสงบสุขของชุมชน ดังนั้นคนในชุมชน จึงควรต้องมีโอกาสและช่องทางที่จะเข้ามามีส่วนร่วมร่วมกับภาครัฐในการแก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้นในชุมชนด้วยตนเอง โดยร่วมในการแสดงความคิดเห็นร่วมวางแผนและดำเนินการ อีกทั้งรับผลประโยชน์จากการแก้ปัญหานั้นในลักษณะผู้เป็นส่วนหนึ่งของรัฐ

ดังนั้น เพื่อให้เกิดความยุติธรรมขึ้นอย่างแท้จริง โดยผู้ที่ได้รับผลกระทบเป็นผู้อำนวยความยุติธรรมร่วมกับกระบวนการยุติธรรมของภาครัฐ แนวคิดเรื่องของยุติธรรมชุมชนจึงเกิดขึ้น โดยแนวความคิดเรื่องยุติธรรมชุมชนนี้ มีหลายคนที่คิดเห็นแตกต่างกันออกไป บางคนอาจเห็นว่าเป็นการควบคุมอาชญากรรมโดยชุมชน ร่วมมือกับเจ้าหน้าที่ตำรวจในการป้องกันและลดการก่ออาชญากรรม บางคนอาจมองว่าเป็นการประสานความร่วมมือระหว่างหน่วยงานยุติธรรม หรือศาลกับชุมชน เพื่อแก้ไขปัญหาอาชญากรรมที่ต้องให้ความสำคัญกับการ เข้าร่วมกับชุมชนมากขึ้น หรือบางคนอาจมองว่าเป็นการลงโทษหรือช่วยแก้ไขผู้กระทำความผิดโดยอาศัยความร่วมมือและทรัพยากรจากชุมชน ซึ่งในขณะที่บางส่วนมองไปที่บทบาทของการจัดการยุติธรรมแบบสมานฉันท์ โดยมี ชุมชนเป็นหลัก แต่แม้มุมมองคำว่า “ยุติธรรมชุมชน” หลายฝ่ายจะเข้าใจและมีมุมมองที่แตกต่างกันออกไป แต่สิ่งสำคัญ ที่ทุกฝ่ายมีความคิดเห็นเหมือนกัน คือ ความร่วมมือกันระหว่างหน่วยงานในกระบวนการยุติธรรมกับชุมชน (ศูนย์ยุติธรรมชุมชนองค์การบริหารส่วนจังหวัดเชียงราย, 2563)

หากจะให้นิยามคำว่ายุติธรรมชุมชนแล้ว “ยุติธรรมชุมชน” จะประกอบไปด้วยองค์ประกอบที่สำคัญ 3 ประการ คือ

1. เป็นกิจกรรมด้านการป้องกันและควบคุมปัญหาอาชญากรรมในชุมชน
2. เป็นการดำเนินการโดยชุมชนเพื่อชุมชน
3. รัฐมีหน้าที่เป็นส่วนส่วนร่วมกับชุมชน

โดยภารกิจหลักของยุติธรรมชุมชนมีอยู่ด้วยกัน 5 ด้าน ดังนี้

ด้านที่ 1 การเฝ้าระวังและป้องกันปัญหาอาชญากรรม การทุจริตและประพฤติมิชอบและการกระทำผิดกฎหมายต่าง ๆ ในชุมชน

ด้านที่ 2 การรับเรื่องร้องเรียนหรือร้องทุกข์ปัญหาความไม่เป็นธรรมของประชาชน และรับแจ้งเบาะแสข้อมูลการกระทำผิดกฎหมายต่าง ๆ ตลอดจนการช่วยเหลือ ดูแล ให้คำแนะนำ และแก้ไขปัญหาในเบื้องต้นแก่ ผู้ได้รับความเดือดร้อน หรือผู้ที่ต้องการคำแนะนำในเบื้องต้นทางด้านกฎหมาย และกระบวนการยุติธรรม

ด้านที่ 3 โกล่เกลี่ยระงับข้อพิพาทหรือความขัดแย้งในชุมชนตามหลักความยุติธรรมเชิงสมานฉันท์ การเสริมสร้างความสมานฉันท์ในชุมชนและการติดตามดูแลให้มีการปฏิบัติตามข้อตกลงที่ได้มีการไกล่เกลี่ยระงับข้อพิพาทหรือความขัดแย้งนั้น

ด้านที่ 4 ให้ความช่วยเหลือดูแล ผู้ได้รับความเสียหายหรือได้รับผลกระทบจากอาชญากรรมและ

ประสานงานหน่วยงานที่เกี่ยวข้องเพื่อดำเนินการตามหน้าที่

ด้านที่ 5 ให้ความช่วยเหลือ สงเคราะห์ และบำบัดแก้ไขฟื้นฟูผู้กระทำความผิด และผู้พ้นโทษให้กลับตนเป็นพลเมืองดีและไม่หวนกลับไปกระทำความผิดอีก (กระทรวงยุติธรรม, 2563)

เมื่อการดำเนินการยุติธรรมชุมชนนั้น ทำเพื่อประโยชน์ของชุมชนเอง จึงต้องอาศัยความร่วมมือและความสมัครใจของคนในชุมชนที่จะมาเข้าร่วมทำงานกับรัฐ โดยตั้งอยู่บนหลักการที่ว่า ไม่มีใครรัก ห่วงใยชุมชนมากกว่าคนที่อยู่ในชุมชนนั้น การที่จะทำให้ชุมชนที่ตนเองอาศัยสงบสุข น่ายุติ ปลอดภัย รัฐจึงต้องมองหากลุ่มคนในชุมชนที่อาสาสมัครเข้ามาทำงานกับรัฐ เพราะความห่วงใยชุมชน พร้อมทั้งดูแลชุมชนของตนเอง มาจัดฝึกอบรม ให้ความรู้ สร้างเครือข่ายการประสานงานให้มีประสิทธิภาพ โดยเฉพาะอย่างยิ่งด้านการสื่อสารเพื่อคอยรับแจ้งเหตุร้าย เพื่อให้คำปรึกษาด้านกฎหมายหรือป้องกันอาชญากรรม เผื่อระวังเรื่องยาเสพติด เพื่อให้คำแนะนำในการแก้ปัญหาสังคมให้กับยุติธรรมชุมชน เป็นพี่เลี้ยงอาสาสมัครยุติธรรมชุมชนในการไกล่เกลี่ยข้อขัดแย้งหรือข้อพิพาทในชุมชน รวมทั้งอาจร่วมวางแผนในการอบรมดูแลเด็กและเยาวชนและป้องกันการกระทำความผิดของเด็กและเยาวชนโดยเฉพาะกลุ่มเสี่ยง เป็นต้น (ศูนย์ยุติธรรมชุมชนองค์การบริหารส่วนจังหวัดเชียงราย, 2563)

สอดคล้องกับหนึ่งในภารกิจหลักของยุติธรรมชุมชนที่กล่าวไว้ว่า การป้องกันและควบคุมอาชญากรรมและการกระทำความผิด ถือเป็นหนึ่งในภารกิจหลักของยุติธรรมชุมชน โดยมีการดึงประชาชนเข้ามาเป็นหุ้นส่วนกับภาครัฐในการทำงานร่วมกัน การปฏิบัติการของเจ้าพนักงานตำรวจเพื่อป้องกันและปราบปรามอาชญากรรมหรือการรักษาความสงบเรียบร้อยและรักษาความปลอดภัยในชุมชน เป็นที่ทราบกันดีอยู่แล้วว่า ลำพังแต่กำลังของเจ้าหน้าที่ตำรวจในแต่ละท้องที่ แต่ละสถานีตำรวจนั้น มีกำลังพลไม่เพียงพอที่จะปฏิบัติการให้มีประสิทธิภาพได้เพียงลำพัง ดังนั้นอาสาสมัครตำรวจบ้าน ที่ได้รับการแต่งตั้งให้เข้าร่วมในกิจการของตำรวจแล้ว จึงมีบทบาทหน้าที่ร่วมกับเจ้าพนักงานตำรวจ โดยบทบาทหน้าที่การปฏิบัติงานของอาสาสมัครตำรวจบ้านกับเจ้าพนักงานตำรวจมีดังต่อไปนี้

1. อาสาสมัครตำรวจบ้านเป็นผู้ที่ช่วยเหลือเจ้าพนักงานตำรวจในการปฏิบัติงานในการจับกุมผู้กระทำความผิดทางอาญาและเนื่องจากอาสาสมัครตำรวจบ้านนั้นจะเป็นประชาชนหรือคนในพื้นที่ จึงให้ทำหน้าที่ชี้เบาะแสให้ข้อมูลผู้ที่กระทำความผิดทางอาญาให้แก่เจ้าพนักงานตำรวจด้วย เพราะว่ามีรู้จักกับคนในพื้นที่และรู้จักสภาพของพื้นที่นั้น ๆ ดี

2. ร่วมมือกับเจ้าพนักงานตำรวจในการให้ความรู้เพื่อส่งเสริมให้ชุมชนลด ละ เลิกซึ่งอบายมุข และเมื่อชุมชนจัดงานรื่นเริง งานบุญหรือประเพณีต่าง ๆ อาสาสมัครตำรวจบ้านมีหน้าที่อำนวยความสะดวกด้านการจราจร และอีกบทบาทหนึ่งที่สำคัญของอาสาสมัครตำรวจบ้านก็คือ การสืบหาพยานหลักฐานในคดีและตัวผู้กระทำความผิด ช่วยให้เจ้าหน้าที่ตำรวจสามารถจับกุมตัวผู้กระทำความผิดมาลงโทษได้อย่างไร้ข้อกังขา

3. ประสานงานกับเจ้าหน้าที่ตำรวจ ในการลาดตระเวน ออกตรวจตราในพื้นที่ โดยอาสาสมัครตำรวจบ้านจะต้องแต่งเครื่องแบบอย่างชัดเจน เพื่อให้คนในชุมชนพื้นที่เห็นแล้วไม่กล้าที่จะกระทำความผิด การที่มีชุดของอาสาสมัครตำรวจบ้านออกตรวจกระจายไปทุกพื้นที่ เพื่อเป็นการป้องกันการก่อเหตุขึ้น

4. อาสาสมัครตำรวจบ้าน เป็นผู้ประสานงานร่วมกันระหว่างเจ้าหน้าที่ตำรวจกับชุมชนและผู้นำชุมชน รวมทั้งให้ความรู้ด้านการป้องกันอาชญากรรม การบรรเทาสาธารณภัย และการจราจรในชุมชน
5. ร่วมคิดและวางแผนการป้องกันอาชญากรรม รวมถึงการเข้าร่วมประชุมเพื่อหาแนวทางการรักษาความผาสุกภายในชุมชน
6. มีส่วนร่วมในการตั้งจุดตรวจ จุดสกัด อีกทั้งเป็นผู้ช่วยเจ้าหน้าที่ตำรวจ เพราะกำลังพลของเจ้าหน้าที่ตำรวจมีไม่เพียงพอที่จะปฏิบัติงานได้อย่างต่อเนื่อง
7. เป็นสะพานเชื่อมประสานงานระหว่างเจ้าหน้าที่ตำรวจกับผู้นำชุมชน อีกทั้งยังเป็นเครือข่ายของเจ้าหน้าที่ตำรวจและเจ้าหน้าที่ฝ่ายปกครองในพื้นที่ โดยจะมีการรายงานพฤติกรรมของบุคคลที่มีแนวโน้มจะกระทำความผิด และแจ้งเหตุทุกครั้งเมื่อมีเหตุการณ์ที่ผิดปกติ

กฎหมายและระเบียบที่เกี่ยวข้องกับอาสาสมัครตำรวจบ้านกับบทบาทในกระบวนการยุติธรรมชุมชน

ด้วยการมีส่วนร่วมในงานยุติธรรมของชุมชน ตามแนวคิดยุติธรรมชุมชนของประเทศไทยในปัจจุบันนี้ ยังไม่มีกรอบแนวทางการดำเนินงานหรือกฎหมายรองรับการดำเนินการของหน่วยงานหรือองค์กรที่เกี่ยวข้องไว้อย่างชัดเจน จึงทำให้การดำเนินการตามแนวคิดดังกล่าวยังไม่สามารถบรรลุผลตามวัตถุประสงค์ได้ และในปัจจุบันนี้ ได้มีการเสนอร่างพระราชบัญญัติยุติธรรมชุมชน ซึ่งอยู่ระหว่างการนำเสนอคณะรัฐมนตรีเพื่อพิจารณาหลักการ โดยคณะรัฐมนตรีได้มอบหมายให้สำนักคณะกรรมการกฤษฎีกา พิจารณาตรวจร่างพระราชบัญญัติ เพื่อให้เป็นไปตามแนวทางการจัดทำและเสนอร่างกฎหมายหมายตามบทบัญญัติมาตรา ที่ 77 ของรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทยและหลักเกณฑ์ในการตรวจสอบความจำเป็นในการตราพระราชบัญญัติ

กระทรวงยุติธรรมในฐานะหน่วยงานของรัฐที่ดูแลรับผิดชอบในงานด้านยุติธรรม เพื่อให้งานด้านยุติธรรมชุมชนทั่วประเทศ ดำเนินการไปอย่างมีประสิทธิภาพเกิดผลสัมฤทธิ์ตามแนวนโยบายของรัฐบาลและกระทรวงยุติธรรม จึงได้มีคำสั่งกระทรวงยุติธรรม โดยอาศัยอำนาจตามความในมาตรา 21 แห่งพระราชบัญญัติระเบียบบริหารราชการแผ่นดิน พ.ศ.2534 และที่แก้ไขเพิ่มเติม ในคำสั่งที่ 322/2559 เรื่องการบริหารงานศูนย์ยุติธรรมชุมชน คือ

1. ให้ศูนย์ประสานงานราชการกระทรวงยุติธรรมเขต มีหน้าที่ ส่งเสริม พัฒนา และสนับสนุน การดำเนินการของสำนักงานยุติธรรมจังหวัดในเขตรับผิดชอบ ในการดำเนินงานยุติธรรมชุมชน
2. ให้สำนักงานยุติธรรมจังหวัด มีหน้าที่ ส่งเสริม และสนับสนุนการดำเนินงานของศูนย์ยุติธรรมชุมชนในพื้นที่จังหวัดหรือเขตพื้นที่รับผิดชอบ
3. ศูนย์ยุติธรรมชุมชน ให้มีบทบาทหน้าที่ ดังนี้

3.1 ส่งเสริม สนับสนุนและประสานงานการดำเนินงานของส่วนราชการ หน่วยงานและองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น เสริมสร้างการเข้าถึงความยุติธรรมของประชาชน

3.2 เฝ้าระวังป้องกันปัญหาอาชญากรรม การทุจริต ประพฤติมิชอบของเจ้าหน้าที่รัฐ และการกระทำผิดกฎหมายต่าง ๆ

3.3 พิจารณาเรื่องร้องเรียน ร้องทุกข์ ปัญหาความไม่ได้รับความเป็นธรรมของประชาชน และรับแจ้งเบาะแสข้อมูลการกระทำความผิดกฎหมายตลอดจนช่วยเหลือ ดูแล ให้คำแนะนำและแก้ไขปัญหากแก่ผู้ได้รับความเดือดร้อนหรือผู้ที่ต้องการคำแนะนำทางด้านกฎหมายและกระบวนการยุติธรรม

3.4 ไกล่เกลี่ยและประนอมข้อพิพาทตามที่คู่กรณีร้องขอเกี่ยวกับความแพ่งหรือความอาญาที่เป็นความผิดอันยอมความได้ โดยให้ดำเนินการตามกระบวนการไกล่เกลี่ยข้อพิพาท หรือจัดการ ความขัดแย้งในชุมชน ทั้งนี้การไกล่เกลี่ยและประนอมข้อพิพาทให้เป็นไปตามกฎหมายว่าด้วยการส่งเสริมและประนอมข้อพิพาทในชุมชน

3.5 ให้ความช่วยเหลือ ดูแล ผู้ที่ได้รับความเสียหายหรือได้รับผลกระทบจากการกระทำความผิดอาญาและอาชญากรรม และประสานงานหน่วยงานที่เกี่ยวข้องเพื่อดำเนินการตามอำนาจหน้าที่

3.6 ให้ความช่วยเหลือ และสนับสนุนการดำเนินงานของหน่วยงานที่เกี่ยวข้องในการแก้ไขบำบัด ฟื้นฟูผู้กระทำความผิดและผู้พัวพันโทษ รวมทั้งผู้ถูกคุมประพฤติหรือผู้ได้รับการปล่อยตัวชั่วคราวให้กลับตนเป็นพลเมืองดีและไม่หวนกลับไปกระทำผิดอีก

3.7 เผยแพร่ความรู้และข้อมูลข่าวสารด้านยุติธรรมชุมชนแก่ประชาชน

3.8 ดำเนินการอื่น ๆ ตามที่ได้รับมอบหมาย

โดยในปัจจุบันนี้ มีประกาศสำนักงานปลัดกระทรวงยุติธรรม เรื่องการกำหนดที่ตั้งของสำนักงานยุติธรรมจังหวัด 1-18 พ.ศ.2562 ออกโดยอาศัยอำนาจตามมาตรา 21 แห่งพระราชบัญญัติระเบียบบริหารราชการแผ่นดิน พ.ศ.2534 แก้ไขเพิ่มเติมโดยอาศัยพระราชบัญญัติระเบียบบริหารราชการแผ่นดิน (ฉบับที่ 5) พ.ศ. 2545 ปลัดกระทรวงยุติธรรมออกประกาศสำนักงานปลัดกระทรวงยุติธรรมเพื่อกำหนดที่ตั้งของสำนักงานยุติธรรมจังหวัด 1-18 ซึ่งเป็นส่วนราชการในราชการบริหารส่วนภูมิภาคของสำนักงานปลัดกระทรวง กระทรวงยุติธรรมไว้ (“ประกาศสำนักงานปลัดกระทรวงยุติธรรม เรื่องการกำหนดที่ตั้งของสำนักงานยุติธรรมจังหวัด 1-18 (31 กรกฎาคม 2562). ราชกิจจานุเบกษา, เล่ม 136 ตอนพิเศษ 192 ง, หน้า 30)

ยุติธรรมชุมชน ถือเป็นกระบวนการยุติธรรมทางเลือก ในการสร้างความเป็นธรรมทางสังคม ที่เปิดโอกาสให้หน่วยงาน ผู้มีส่วนเกี่ยวข้อง ประชาชน ชุมชน เข้ามามีบทบาทและมีส่วนร่วมในการกำหนดแนวทางวิธีการในการร่วมกันป้องกันและควบคุมอาชญากรรม จัดระเบียบชุมชน แก้ไขปัญหาความขัดแย้ง ปัญหาการกระทำความผิดของเด็กและเยาวชน แก้ไขฟื้นฟูผู้กระทำความผิดในชุมชน เป็นต้น

เมื่ออาสาสมัครตำรวจบ้าน คือแนวร่วมประชาชนที่เข้ามามีส่วนร่วมในกิจการตำรวจลักษณะปฏิบัติการ เพื่อรักษาความสงบเรียบร้อย การป้องกันและปราบปรามอาชญากรรม การปฏิบัติงานของอาสาสมัครตำรวจบ้าน จึงเป็นการทำงานร่วมกันระหว่างประชาชนในชุมชนกับชนในชุมชนกับตำรวจ ซึ่งเรียกว่าการปฏิบัติการในลักษณะเครือข่ายชุมชนแบบแนวร่วมทั้งภาครัฐและเอกชน ซึ่งกฎหมายว่าด้วยตำรวจแห่งชาติ ตามที่มีประกาศคณะรักษาความสงบเรียบร้อยแห่งชาติ ฉบับที่ 111/2557 ให้ยกเลิกความใน

มาตรา 7 แห่งพระราชบัญญัติตำรวจแห่งชาติ พ.ศ.2547 เดิม และให้ใช้ข้อความต่อไปนี้แทนว่า

“มาตรา 7 ให้สำนักงานตำรวจแห่งชาติจัดระบบบริหารการปฏิบัติงานด้านการป้องกันและปราบปรามการกระทำความผิดทางอาญา การรักษาความสงบเรียบร้อยและการรักษาความปลอดภัยของประชาชนให้เหมาะสมกับความต้องการของแต่ละท้องถิ่นชุมชน โดยต้องให้องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นและองค์กรภาคเอกชนมีส่วนร่วม ทั้งในส่วนที่เกี่ยวกับนโยบาย งบประมาณ และอาสาสมัคร ตลอดจนติดตามตรวจสอบการปฏิบัติงานตำรวจ

การมีส่วนร่วมขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นหรือองค์กรภาคเอกชนตามวรรคหนึ่ง ให้เป็นไปตามข้อตกลงระหว่างสำนักงานตำรวจแห่งชาติกับองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นหรือองค์กรภาคเอกชนนั้น”

ดังนั้นการที่กฎหมายให้ประชาชนได้เข้ามามีส่วนร่วมในกิจการตำรวจ บทบาทหน้าที่ความรับผิดชอบของอาสาสมัครตำรวจบ้านอันพึงจะมีได้ตามกฎหมาย ที่ผู้เขียนเห็นว่าเป็นบทกฎหมายที่เกี่ยวข้องต่อการปฏิบัติงานในกระบวนการยุติธรรมชุมชนตามภารกิจ 5 ด้าน จะมีดังนี้

1. ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา เช่นการเข้าร่วมปฏิบัติงานร่วมกับเจ้าหน้าที่ตำรวจในการจับกุมผู้กระทำความผิดทางอาญาหรือผู้ก่ออาชญากรรม เนื่องจากว่าอาสาสมัครตำรวจบ้านนั้นเป็นบุคคลในชุมชน พื้นที่นั้น ๆ จึงมีความเข้าใจในสภาพของพื้นที่ และรู้จักบุคคลในชุมชนได้เป็นอย่างดี การเฝ้าระวังและชี้เบาะแสผู้กระทำความผิดทางอาญาให้แก่เจ้าพนักงานตำรวจ อีกทั้งยังคอยรับเรื่องราวที่เป็นปัญหาที่คนในชุมชนแจ้งข้อมูล เพื่อที่จะช่วยเหลือแก้ไขปัญหาในเบื้องต้น ถือเป็นงานเฝ้าระวังและป้องกันปัญหาอาชญากรรมและรับเรื่องร้องเรียนหรือร้องทุกข์ปัญหาความไม่เป็นธรรมของประชาชน ตามภารกิจของยุติธรรมชุมชน ด้านที่ 1 และด้านที่ 2 นั้นเอง

2. พระราชบัญญัติการไกล่เกลี่ยข้อพิพาท พ.ศ.2562 อาสาสมัครตำรวจบ้าน อาจต้องเข้าไกล่เกลี่ยระงับข้อพิพาทหรือความขัดแย้งในชุมชนได้ หากไม่กระทบต่อการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทของหน่วยงานของรัฐที่ดำเนินการตามหน้าที่และอำนาจของตน และไม่ใช่งานไกล่เกลี่ยข้อพิพาทที่ดำเนินการในชั้นศาลและในชั้นบังคับคดี ตามภารกิจของยุติธรรมชุมชน ด้านที่ 3 ว่าด้วยการไกล่เกลี่ยระงับข้อพิพาทหรือความขัดแย้งในชุมชน

3. ตามพระราชบัญญัติฟื้นฟูสมรรถภาพผู้ติดยาเสพติด พ.ศ. 2545 สืบเนื่องจากว่าปัญหา ยาเสพติดนั้น เป็นปัญหาวิกฤติที่กระทบต่อความมั่นคงของประเทศชาติในหลาย ๆ ด้าน เช่น เศรษฐกิจ สังคม คุณภาพประชากร เป็นต้น ซึ่งเจตนารมณ์ของกฎหมายฉบับนี้ก็มีเพื่อ ตัดวงจรผู้เสพออกจากผู้ค้า บังคับบำบัดรักษาจนครบระยะเวลาและขั้นตอน ผู้เสพที่ยังไม่ถูกจับ เกิดความเกรงกลัว สมัครงใจเข้ารับการรักษา เสียก่อน เป็นต้น เมื่อเป็นกฎหมายที่ออกมาเพื่อทำให้บุคคลผู้ซึ่งหลงผิดในชุมชน ได้รับการบำบัดรักษา เพื่อให้สามารถกลับตัวกลับใจแล้ว คืนกลับสู่ชุมชนของตนเองได้ อาสาสมัครตำรวจบ้าน จึงต้องมีบทบาทในการเป็นผู้ช่วยพนักงานเจ้าหน้าที่ในการปฏิบัติหน้าที่ในการพาเข้าไปยังเคหสถาน หรือสถานที่ หรือยานพาหนะใด ๆ ในชุมชนที่ตนนั้นอยู่อาศัยและคุ้นเคยกับสถานที่เป็นอย่างดี เพื่อค้นและจับผู้เข้ารับการรักษาฟื้นฟูยาเสพติดที่

หลบหนีจากการตรวจพิสูจน์หรือเข้ารับการ ฟันฟู ถือเป็นการให้ความช่วยเหลือ ดูแล สงเคราะห์ และบำบัด ฟันฟู ผู้กระทำความผิดตามภาระกิจของยุติธรรมชุมชนด้านที่ 4 และด้านที่ 5 นั้นเอง

แต่อย่างไรก็ตามปัญหาของอาสาสมัครตำรวจบ้านในงานยุติธรรมชุมชนยังคงปรากฏให้เห็นในสังคม โดยหลายครั้งที่สื่อมวลชนได้เผยแพร่ข่าวเกี่ยวกับปัญหาของอาสาสมัครตำรวจบ้านที่ปฏิบัติหน้าที่เกินขอบเขต อำนาจหน้าที่ที่มี จากกรณีตัวอย่างที่เกิดขึ้นที่อำเภอพุนพิน จังหวัดสุราษฎร์ธานี เมื่อช่วงเดือนพฤษภาคม พ.ศ. 2563 ที่ผ่านมา ซึ่งยังคงเป็นช่วงเคอร์ฟิว มีชายคนหนึ่งเมาแล้วขับ และมาถึงยังจุดตรวจจุดสกัดใกล้ ช่วงเวลาที่กำลังจะเคอร์ฟิว แต่กลับมีปัญหาที่อาสาสมัครตำรวจบ้านที่ปฏิบัติหน้าที่อยู่ ณ ช่วงเวลานั้น ทำให้ ชายคนดังกล่าวถูกอาสาสมัครตำรวจบ้านรุมทำร้ายร่างกาย และใช้ปืนตบปาก จนได้รับบาดเจ็บสาหัส และ เสียชีวิตในเวลาต่อมา (Amarin TVHD, 2563)

ข้อเสนอแนะ (Recommendations)

ในส่วนของแนวทางการพัฒนาการปฏิบัติหน้าที่ของอาสาสมัครตำรวจบ้านในงานยุติธรรมชุมชนให้มี ประสิทธิภาพเพิ่มมากขึ้น ทางผู้เขียนบทความเชิงวิชาการเรื่องนี้มีข้อเสนอแนะ ดังต่อไปนี้

- 1.) จากเดิมที่มีการจัดฝึกอบรมให้กับประชาชนที่สนใจเข้าร่วมเป็นอาสาสมัครตำรวจบ้านเป็นระยะเวลา 2 วัน ควรเพิ่มระยะเวลาในการจัดการฝึกอบรมให้มากขึ้น เพราะยังอาสาสมัครตำรวจบ้านมี ระยะเวลาในการฝึกอบรมที่เพียงพอ พวกเขาจะได้มีเวลาเรียนรู้และเข้าใจถึงหลักการปฏิบัติหน้าที่ เป็นอาสาสมัครตำรวจบ้านให้มากยิ่งขึ้น
- 2.) ก่อนการเข้าร่วม และหลังการเข้าร่วมการฝึกอบรมเป็นอาสาสมัครตำรวจบ้าน ควรจัดให้มีการทดสอบ ความรู้เบื้องต้นเกี่ยวกับความเข้าใจในบทบาทหน้าที่ของอาสาสมัครตำรวจบ้าน รวมถึงความรู้ เบื้องต้นเกี่ยวกับกฎหมายที่ประชาชนควรรู้ เพื่อให้ทางภาครัฐได้เสริมทักษะความรู้ต่าง ๆ ให้กับ อาสาสมัครตำรวจบ้านได้ตรงจุด
- 3.) แต่ละสถานีตำรวจและหน่วยงานปกครองส่วนท้องถิ่น ต้องร่วมมือกันเน้นย้ำถึงขอบเขตอำนาจหน้าที่ ของอาสาสมัครตำรวจบ้านให้ชัดเจนและสม่ำเสมอ เพื่อให้อาสาสมัครตำรวจบ้านทุกคนเกิดความ ตระหนักถึงขอบเขตอำนาจหน้าที่ที่ตนเองมี และต้องระมัดระวังการใช้คำพูด หรือการกระทำกับ ประชาชนให้มากยิ่งขึ้น
- 4.) การปฏิบัติหน้าที่ของอาสาสมัครตำรวจบ้านที่กระทบต่อสิทธิของประชาชน เช่น การตั้งจุดตรวจ จุดสกัด การตรวจค้นบุคคล การจับกุมบุคคล รวมถึงการออกตรวจพื้นที่ จำเป็นที่จะต้องมีเจ้าหน้าที่ ตำรวจเป็นผู้นำทีมในการปฏิบัติงานทุกครั้ง
- 5.) ควรวางกฎเกณฑ์และควบคุมการใช้อาวุธของอาสาสมัครตำรวจบ้านอย่างเคร่งครัด เพื่อป้องกันไม่ให้ อาสาสมัครตำรวจบ้านใช้กำลังเกินเหตุกับประชาชน

- 6.) ควรจัดให้มีการประชุมร่วมกันระหว่างเจ้าหน้าที่ตำรวจ หน่วยงานท้องถิ่น อาสาสมัครตำรวจบ้าน และคนในชุมชน เพื่อร่วมกันแลกเปลี่ยนความคิดเห็นในการแก้ไขและป้องกันปัญหาอาชญากรรมที่เกิดขึ้นในชุมชนทุก ๆ ครั้งเดือน
- 7.) ควรเพิ่มช่องทางให้อาสาสมัครตำรวจบ้านได้ติดต่อประสานร่วมกับเจ้าหน้าที่ตำรวจและเจ้าหน้าที่ในหน่วยงานอื่นได้อย่างสะดวกและรวดเร็ว เพื่อลดข้อผิดพลาดในการทำงานที่อาจเกิดขึ้นได้
- 8.) สถานีตำรวจและหน่วยงานท้องถิ่น ต้องร่วมกันประชาสัมพันธ์ให้ประชาชนได้รับทราบและเข้าใจเกี่ยวกับบทบาทหน้าที่ของอาสาสมัครตำรวจบ้าน และส่งเสริมให้ภาคประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมในงานป้องกันและปราบปรามปัญหาอาชญากรรมในพื้นที่ให้มากยิ่งขึ้น
- 9.) ควรจัดให้ประชาชนในพื้นที่ที่มีการประเมินการปฏิบัติหน้าที่ของอาสาสมัครตำรวจบ้าน
- 10.) อาสาสมัครตำรวจบ้านควรได้รับค่าตอบแทน หรือสวัสดิการต่าง ๆ เพื่อเป็นขวัญและกำลังใจในการปฏิบัติหน้าที่ให้มีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น อีกทั้งควรมีการเพิ่มงบประมาณในการดำเนินการต่าง ๆ ให้เพียงพอและเหมาะสม

บทสรุป (Conclusion)

อาสาสมัครตำรวจบ้านถือเป็นหนึ่งในกำลังสำคัญที่จะช่วยในการขับเคลื่อนภารกิจหลักทั้ง 5 ด้านของ ยุติธรรมชุมชนให้บรรลุผลสำเร็จไปได้ด้วยดี โดยเฉพาะอย่างยิ่งในส่วนของงานด้านป้องกันและเฝ้าระวังปัญหา การก่ออาชญากรรมที่อาจเกิดขึ้นภายในชุมชน อีกทั้งอาสาสมัครตำรวจบ้านยังทำหน้าที่รับแจ้งเบาะแส ต่าง ๆ เกี่ยวกับการกระทำความผิดในชุมชน แม้กระทั่งการให้ความรู้เกี่ยวกับกฎหมายเบื้องต้นแก่คนในชุมชน รวมถึงการเป็นสะพานช่วยประสานในเรื่องการไกล่เกลี่ยระงับข้อพิพาทที่เกิดขึ้น ดังนั้นการดึงประชาชนเข้ามา เป็นหุ้นส่วนในการทำงานร่วมกับภาครัฐ เพื่อสร้างภูมิคุ้มกัน ความปลอดภัยจากอาชญากรรม ความเป็นธรรม และความสงบสุขของชุมชน ทำให้ประชาชนมีโอกาเข้าถึงความยุติธรรมอย่างทั่วถึง อีกทั้งยังลดภาระของ กระบวนการยุติธรรมกระแสหลักและสร้างสำนึกความเป็นชุมชนให้แข็งแกร่งมากยิ่งขึ้น

เอกสารอ้างอิง (References)

- กรมคุมประพฤติ. (2562). บทความเกี่ยวกับยุติธรรมชุมชน: กระทรวงยุติธรรม. สืบค้นจาก <http://www.probatation.go.th/contentmenu.php?id=250>.
- กรมราชทัณฑ์. (2563). ผลรายงานสถิติผู้ต้องราชทัณฑ์เดือนพฤศจิกายน ปี 2563. สืบค้นจาก <http://www.correct.go.th/stathomepage/>.
- กระทรวงยุติธรรม. (2556). คู่มือการปฏิบัติงานศูนย์ยุติธรรมชุมชน. สืบค้นจาก <https://provincial.moj.go.th/view/4639>.

- กระทรวงยุติธรรม. (2562). แอปพลิเคชัน: ระบบยุติธรรมสร้างสุข. สืบค้นจาก <https://provincial.moj.go.th/view/4637>.
- เดลินิวส์. (2562). ตำรวจบ้าน โหมการ์ด อีกกกลุ่มคนจิตอาสา ผู้เสียสละ. สืบค้นจาก <https://www.dailynews.co.th/article/686194>.
- ร่างพระราชบัญญัติยุติธรรมชุมชน. (2563). ร่างพระราชบัญญัติยุติธรรมชุมชน. สืบค้นจาก https://www.moj.go.th/files/moj/20170601103536_71994.pdf.
- ศูนย์เทคโนโลยีสารสนเทศกลาง. (2563). ข้อมูลสถิติคดีอาญา. สืบค้นจาก <http://pitc.police.go.th/dirlist/dirlist.php?dir=/crimes>.
- ศูนย์ยุติธรรมชุมชนเมืองยโสธร. (2559). ยุติธรรมชุมชน (Community Justice). สืบค้นจาก <https://www.facebook.com/yasothonlaw/posts/575613355980916/>.
- ศูนย์ยุติธรรมชุมชนองค์การบริหารส่วนจังหวัดเชียงราย. (2563). ความเป็นมาของยุติธรรมชุมชน. สืบค้นจาก <http://www.fair.chiangraipao.go.th/ความเป็นมา>.
- อมรินทร์ทีวี. (2563). แม่ร้องขอความเป็นธรรม อาสาสมัครตำรวจกระบี่ลูกชายตายคาบ้าน. สืบค้นจาก <https://youtu.be/1NixITU-uBg>.
- Connell, N. M., Miggans, K., & McGloin, J. M. (2008). Can a community policing initiative reduce serious crime? A local evaluation. *Police Quarterly*, 11, 127–150.
- Crowl, J. N. (2017). The effect of community policing on fear and crime reduction, police legitimacy and job satisfaction: an empirical review of the evidence. *Police Practice & Research*, 18(5), 449–462. <https://doi.org/10.1080/15614263.2017.1303771>.
- Dobrin, A. (2017). Volunteer police: History, benefits, costs and current descriptions. *Secure J* 30, 717–733. <https://doi.org/10.1057/sj.2015.18>
- Pelfrey, W. V. (2004). The inchoate nature of community policing: Differences between community policing and traditional police officers. *Justice Quarterly*, 21, 579–601.
- Ren, L. & Cao, L. & Lovrich, N. & Gaffney, M. (2005). Linking confidence in the police with the performance of the police: Community policing can make a difference. *Journal of Criminal Justice*, 33. 55-66. [10.1016/j.jcrimjus.2004.10.003](https://doi.org/10.1016/j.jcrimjus.2004.10.003).